

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ПРОГРАМА

ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ У ФОРМІ СПІВБЕСІДИ

(для осіб, які мають права на спеціальні умови участі у конкурсному відборі під час вступу)

Пояснювальна записка

Програма вступного випробування у формі співбесіди запропонована для абітурієнтів, які мають право на зарахування на навчання до Волинського національного університету імені Лесі Українки за результатами співбесіди відповідно до Умовами прийому на навчання до закладів вищої освіти України в 2021 році (далі – Умови прийому), затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2020 року № 1274 та зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 09 грудня 2020 року за № 1225/35508, Правилами прийому до Волинського національного університету імені Лесі Українки в 2021 році.

Ця програма розроблена на основі програм зовнішнього незалежного оцінювання з навчальних предметів (дисциплін), рівень навчальних досягнень з яких враховується під час проведення конкурсного відбору на навчання до Університету. Питання програми передбачають з'ясування глибини засвоєних абітурієнтом знань, вміння їх застосовувати практично.

Співбесіда як форма вступного випробування, передбачає оцінювання підготовленості і мотивованості вступника, за результатами якої приймається протокольне рішення щодо надання вступнику рекомендації до зарахування.

Співбесіда проводиться в один день з усіх предметів (дисциплін), які входять до переліку конкурсних предметів (дисциплін) з відповідної спеціальності (спеціалізації, освітньої програми) згідно з додатками до Правил прийому до Волинського національного університету імені Лесі Українки в 2021 році для вступників для здобуття вищої освіти на основі повної загальної середньої освіти.

Відповідно до п. 8.2. Правил прийому до ВНУ імені Лесі Українки в 2021 р. проходять вступні випробування у формі співбесіди, та в разі позитивного висновку про проходження співбесіди, рекомендуються до зарахування під час вступу для здобуття вищої освіти на основі повної загальної середньої освіти:

- особи з інвалідністю внаслідок війни відповідно до статті 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (у тому числі на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста);

- особи, яким Законом України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» надано право на прийом без екзаменів до державних закладів вищої освіти за результатами співбесіди;

- особи з інвалідністю, які неспроможні відвідувати заклад освіти (за рекомендацією органів охорони здоров'я та соціального захисту населення).

При укладанні програми враховано матеріали сучасних підручників, посібників та хрестоматій, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, водночас вона передбачає орієнтацію на додаткову літературу, різноманітні словники тощо.

БІОЛОГІЯ

Тематичний виклад змісту

Вступ.

Основні ознаки живого. Рівні організації життя: молекулярний, клітинний, організмовий, популяційно-видовий, екосистемний, біосферний.

Молекулярний рівень організації життя

Елементний склад організмів. Класифікація хімічних елементів за їхнім вмістом в організмах (макроелементи, в тому числі органогенні елементи, мікроелементи). Наслідки недостатнього або надлишкового надходження в організм людини хімічних елементів (I, F, Fe, Ca, K) та способи усунення їх нестачі. Поняття про ендемічні хвороби.

Неорганічні сполуки в організмах. Роль води, солей та інших неорганічних сполук в організмі. Гідрофільні сполуки. Гідрофобні сполуки.

Органічні сполуки в організмах. Будова, властивості і функції органічних сполук. Поняття про біополімери та їхні мономерні. Вуглеводи: моносахариди, олігосахариди, полісахариди. Особливості будови, основні властивості та функції в організмах живих істот.

Ліпіди. Особливості будови, основні властивості та функції в організмах.

Білки: особливості будови. Амінокислоти, пептиди та поліпептиди. Рівні структурної організації білків. Властивості білків. Денатурація, ренатурація, деструкція білків. Функції білків у живих істотах. Ферменти, їх будова, властивості та застосування у господарській діяльності людини.

Нуклеїнові кислоти. Будова, нуклеотиди. Будова, властивості та функції ДНК, принцип комплементарності. Поняття про ген. РНК та їхні типи. АТФ, поняття про макроергічний зв'язок.

Біологічно активні речовини (вітаміни, гормони, нейрогормони, фітогормони, алкалоїди, фітонциди), їх біологічна роль.

Клітинний рівень організації життя

Сучасна клітинна теорія. Мембрани, їхня структура, властивості та основні функції. Плазматична мембрана. Транспорт речовин через мембрани. Надмембранні комплекси (клітинна стінка, глікокалікс). Підмембранні комплекси (мікронитки, мікротрубочки). Цитоскелет, його функції. Цитоплазма та її компоненти. Органели.

Одномембранні органели: ендоплазматична сітка, апарат Гольджі, лізосоми, вакуолі. Двомембранні органели: мітохондрії, пластиди та їх типи (особливості їхньої будови і функцій). Взаємні перетворення пластид. Автономія мітохондрій та хлоропластів у клітині. Інші органели: рибосоми, полірибосоми, клітинний центр, органели руху. Клітинні включення.

Будова та функції ядра. Хромосоми, особливості будови та хімічного складу. Гомологічні хромосоми. Аутосоми та статеві хромосоми (гетерохромосоми). Каріотип людини. Хромосомний набір ядра (гаплоїдний, диплоїдний, поліплоїдний).

Типи організації клітин (прокаріотичний та еукаріотичний).

Поділ клітин. Клітинний цикл. Інтерфаза. Мітотичний поділ клітин у еукаріотів, його фази. Мейотичний поділ клітин, його фази. Кон'югація гомологічних хромосом. Кросинговер.

Обмін речовин та перетворення енергії. Обмін речовин (метаболізм). Пластичний (асиміляція) та енергетичний (дисиміляція) обмін. Джерела енергії для організмів.

Автотрофні (фототрофні, хемотрофні) і гетеротрофні організми.

Етапи перетворення енергії в організмі: підготовчий, анаеробний (безкисневий) та аеробний (кисневий). Аеробне та анаеробне дихання.

Біосинтез білків та його етапи. Генетичний код і його властивості. Кодон, антикодон, старт-кодон, стоп-кодони. Транскрипція. Гени (структурні і регуляторні).

Екзони, інтрони. Трансляція. Реакції матричного синтезу (реплікація, транскрипція, трансляція).

Фотосинтез. Основні процеси, що відбуваються у світловій та темній фазах фотосинтезу. Значення фотосинтезу.

Неклітинні форми життя

Віруси, пріони, віроїди. Віруси, їх хімічний склад, будова та відтворення.

Механізм проникнення вірусів в організм та клітини хазяїна. Вплив вірусів на організм хазяїна. Профілактика вірусних захворювань людини. Роль вірусів у природі та житті людини. Пріони. Віроїди.

Організмний рівень організації життя

Бактерії Загальна характеристика прокариотів (бактерії, ціанобактерії). Особливості будови та процесів життєдіяльності прокариотів (живлення, дихання, розмноження, спороутворення, інцистування, обмін спадковою інформацією). Взаємозв'язки прокариотів з іншими організмами (мутуалізм, коменсалізм, паразитизм). Різноманітність та роль прокариотів у природі та житті людини. Хвороботворні бактерії та захворювання, що ними викликаються. Профілактика бактеріальних захворювань.

Рослини

Загальна характеристика царства Рослини. Класифікація рослин. Життєві форми рослин. Будова рослинного організму. Особливості організації одноклітинних та багатоклітинних рослин. Нижчі та вищі рослини. Тканини багатоклітинних рослин: твірна (меристема), покривна (епідерма (шкірка), корок), основна (запасаюча, повітроносна, асиміляційна), механічна, провідна, їхня будова і функції. Ксилема. Флоєма. Судинно-волокнистий пучок.

Вегетативні органи рослин. Корінь та його функції. Види кореня. Коренева система та її типи (стрижнева, мичкувата). Зони кореня та їх функції. Будова кореня. Видозміни кореня (коренеплоди, бульбокорені, дихальні, опорні, чіпкі, повітряні, корені – присоски), їх біологічне значення. Поняття пікірування.

Пагін та його функції. Будова пагона. Галуження пагона: значення та типи (дихотомічне, моноподіальне, симподіальне). Видозміни пагона (підземні та надземні); видовження та укорочення.

Стебло та його функції. Внутрішня будова дерев'янистого стебла.

Листок його будова та функції. Видозміни листа. Листопад

Брунька – зачаток пагона. Будова бруньки. Різновид бруньок за розташування на пагоні (верхівкова та бічна), за будовою (вегетативні та генеративні).

Генеративні органи покритонасінних рослин: (квітка, насінина, плід).

Квітка – орган статевого розмноження рослин. Будова і функції квітки. Формула квітки. Суцвіття, їх біологічне значення.

Типи суцвіть (китиця, початок, головка, кошик, щиток, зонтик, простий колос, складний колос, волоть, складний щиток, складний зонтик).

Насінина та плід: будова і функції. Утворення насінини та плоду. Типи плодів (біб, кістянка, коробочка, стручок, стручечок, сім'янка, зернівка, ягода, яблуко, горіх). Супліддя, їх біологічне значення. Період спокою та умови проростання насінини.

Процеси життєдіяльності, розмноження та розвиток рослин. Живлення рослин (мінеральне живлення, повітряне живлення – фотосинтез). Дихання рослин. Транспірація.

Переміщення речовин по рослині. Висхідна та низхідна течії речовин у рослин.

Форми розмноження рослин: статеве і нестатеве. Спори.

Запліднення. Запилення та його способи. Ріст і розвиток рослин. Поняття про життєвий цикл вищих рослин (чергування поколінь, спорофіт, гаметофіт). Подразливість та рухи рослин. Регуляція процесів життєдіяльності у покритонасінних рослин.

Пристаюваність рослин до умов існування.

Різноманітність рослин

Зелені водорості: одноклітинні (хлорела, хламідомонада) та багатоклітинні (спірогира, ульва, улотрикс). Бурі водорості (ламінарія, фукус). Червоні водорості (філофора, порфіра, кораліна). Діатомові водорості (навікула, пінулярія). Мохоподібні (політрих, маршанція, сфагнум).

Плауноподібні (селагінела, баранець звичайний, плаун булавовидний). Хвощеподібні (хвощ польовий, хвощ лісовий).

Папоротеподібні (щитник чоловічий, страусове перо звичайне, сальвінія).

Голонасінні (гінго, тис ягідний, туя, сосна, ялина, модрина, яловець, кедр, вельвічія, саговник).

Покритонасінні. Класифікація покритонасінних рослин. Класи: Однодольні й Дводольні. Родина Капустяні (Хрестоцвіті) (представники: грицики, редька дика, капуста, гірчиця, рапс). Родина Розові (представники: суниця, шипшина, горобина, яблуня, вишня, смородина). Родина Бобові (представники: горох, квасоля, соя, конюшина, робінія (біла акація), люцерна). Родина Пасльонові (представники: петунія, паслін, тютюн, картопля, томат, перець); Айстрові (Складноцвіті) (представники: соняшник, кульбаба, будяк, ромашка, волошка). Цибулеві (представники цибуля, часник, черемша). Лілійні (представники тюльпан, проліска, гіацинт, лілія). Злакові (представники кукурудза, рис, пшениця, жито, овес, очерет, пирій).

Загальна характеристика та особливості поширення рослин різних таксонів.

Гриби. Лишайники

Загальна характеристика царства Гриби. Середовища існування. Особливості будови та процесів життєдіяльності (живлення, розмноження) шапкових, цвілевих грибів, дріжджів, грибів-паразитів. Різноманітність грибів: шапкові (маслюк, підосичник, білий гриб, опеньки, печериця, глива, мухомор, бліда поганка); цвілеві гриби (мукор, пеніцил, аспергіл); гриби-паразити (сажкові, іржасті, борошнесторосяні та трутовики). Мікориза. Значення грибів у природі та житті людини.

Лишайники – симбіотичні організми. Будова та особливості життєдіяльності лишайників. Різноманітність лишайників (графіс, пармелія, ксанторія, уснея, ягель, цетрарія).

Значення лишайників у природі та житті людини.

Тварини

Загальна характеристика царства Тварини. Принципи класифікації тварин. Будова і життєдіяльність тварин. Особливості організації одноклітинних та багатоклітинних тварин. Тканини тварин. Загальний план будови організму тварин: симетрія тіла (двобічна, радіальна); покриви тіла; опорний апарат (зовнішній скелет, внутрішній скелет, гідроскелет); порожнина тіла (первинна, вторинна, змішана); органи, системи органів та їх функції.

Подразливість, рух, живлення, дихання, виділення, транспорт речовин, розмноження, ріст тварин. Типи розвитку тварин: прямий і непрямий (з повним і неповним перетворенням). Регуляція функцій у багатоклітинних тварин. Особливості поведінки тварин. Поняття про рефлекс та інстинктивну поведінку.

Різноманітність тварин. Одноклітинні тварини. Загальна характеристика. Особливості будови та процесів життєдіяльності (живлення, дихання, виділення, осморегуляція, рух, подразливість, розмноження, інцистування).

Прісноводні (амеба протей, евглена зелена, інфузорія-туфелька) та морські (форамініфери, радіолярії) одноклітинні, їхня роль у природі та житті людини. Роль морських одноклітинних в утворенні осадових порід та як “керівних копалин”. Роль одноклітинних тварин у ґрунтоутворенні.

Симбіотичні одноклітинні тварини: мутуалісти, коменсали, паразити (дизентерійна амеба, трипаносоми, малярійний плазмодій).

Захворювання людини та свійських тварин, що викликаються паразитичними одноклітинними тваринами. Роль одноклітинних тварин у природі та житті людини.

Багатоклітинні тварини. Характерні риси багатоклітинних тварин, їхня відмінність від одноклітинних.

Тип Губки. Загальна характеристика типу. Особливості будови та процесів життєдіяльності. Диференціація клітин, до тканинний тип організації. Різноманітність (бодяга, венерин кошик, грецька губка). Роль у природі та житті людини.

Тип Кишковопорожнинні, або Жалкі. Загальна характеристика типу. Особливості будови та процесів життєдіяльності. Різноманітність кишковопорожнинних (медузи та поліпи). Роль кишковопорожнинних у природі та житті людини. Коралові поліпи та формування коралових рифів.

Тип Плоскі черви. Загальна характеристика типу. Різноманітність плоских червів: класи Війчасті черви (молочно-біла планарія), Сисуни (печінковий та котячий сисуни), Стъожкові черви (бичачий та свинячий цп'яки, ехінокок, стъожак широкий); особливості поширення, будови та процесів життєдіяльності. Цикли розвитку. Пристосованість плоских червів до паразитичного способу життя. Шкода, якої паразитичні плоскі черви завдають організмові хазяїна.

Тип Первиннопорожнинні, або Круглі черви (Нематоди). Загальна характеристика типу. Різноманітність круглих червів та середовища існування. Вільноживучі круглі черви, їхня роль у процесах ґрунтоутворення. Круглі черви – паразити рослин, тварин та людини (аскарида, гострик, трихінела), захворювання, що ними викликаються. Шкідливий вплив гельмінтів на організм хазяїна. Профілактика захворювань, що викликаються гельмінтами. Тип Кільчасті черви, або Кільчаки.

Загальна характеристика типу. Різноманітність кільчастих червів, середовища існування. Клас Багатошетинкові черви (нереїс, піскожил). Клас Малошетинкові черви (дощовий черв'як, трубочник). Середовища існування, спосіб життя. Роль дощових червів у процесах ґрунтоутворення. Клас П'явки (медична п'явка). Роль кільчастих червів у природі та житті людини. Охорона кільчастих червів.

Тип Молюски, або М'якуни. Загальна характеристика типу, різноманітність, середовища існування та спосіб життя Класи Черевоногі (ставковик, виноградний слимак), Двостулкові (беззубка, устриці, перлова скойка), Головоногі (кальмари, каракатиці, восьминоги). Характерні риси будови, процесів життєдіяльності, поширення. Роль молюсків у природі та житті людини. Охорона молюсків.

Тип Членистоногі. Загальна характеристика типу. Різноманітність членистоногих, середовища їх існування та спосіб життя.

Ракоподібні. Загальна характеристика, особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності, середовища існування. Різноманітність ракоподібних (річкові раки, краби, креветки, мокриці, дафнії, щитні, циклопи, коропоїд). Їхня роль у природі та житті людини. Охорона ракоподібних

Павукоподібні. Загальна характеристика, особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності, середовища існування. Різноманітність павукоподібних (ряди павуки, кліщі). Їхня роль у природі та житті людини.

Комахи. Загальна характеристика, середовища існування. Особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності. Типи ротових апаратів. Функції жирового тіла. Пристосованість комах до польоту. Особливості поведінки комах. Типи розвитку. Фаза лялечки та її біологічне значення. Різноманітність комах. Ряди комах з неповним (Прямокрилі, Воші) та повним (Твердокрилі, або Жуки, Лускокрилі, або Метелики, Перетинчастокрилі, Двокрилі, Блохи) перетворенням. Характеристика рядів, типові представники, роль у природі та житті людини. Свійські комахи. Застосування комах у біологічному методі боротьби. Охорона комах.

Тип Хордові. Загальна характеристика, середовища існування. Різноманітність хордових.

Підтип Безчерепні. Загальна характеристика. Клас Головохордові. Особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності ланцетників.

Підтип Хребетні, або Черепні. Загальна характеристика. Клас Хрящові риби. Особливості будови, процесів життєдіяльності. Різноманітність хрящових риб (акули і скати). Роль у природі та житті людини.

Клас Кісткові риби. Особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності. Особливості поведінки риб. Нерест, турбота про нащадків.

Різноманітність кісткових риб: ряди Осетроподібні, Оселедцеподібні, Лососеподібні, Окунеподібні, Коропоподібні; підкласи Кистепері та Дводишні. Характеристика та типові представники. Роль у природі та житті людини. Промисел риб. Рациональне використання рибних ресурсів. Штучне розведення риб. Охорона риб.

Клас Земноводні. Загальна характеристика. Особливості будови та процесів життєдіяльності у зв'язку з виходом на суходіл. Різноманітність земноводних: ряди Безхвості, Безногі та Хвостаті. Особливості організації, представники, роль у природі та житті людини. Охорона земноводних.

Клас Плазуни. Особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності. Сезонні явища в житті плазунів. Пристосованість плазунів до життя на суходолі. Різноманітність плазунів: лускаті, черепахи, крокодили; особливості організації, представники, роль у природі та житті людини. Охорона плазунів.

Клас Птахи. Особливості зовнішньої та внутрішньої будови, процесів життєдіяльності. Птахи – теплокровні тварини. Пристосованість птахів до польоту. Сезонні явища у житті птахів. Осілі, кочові та перелітні птахи. Перельоти птахів та способи їхнього дослідження. Розмноження і розвиток птахів: шлюбна поведінка, облаштування гнізд. Будова яйця птахів та його інкубація. Птахи виводкові та нагніздні. Різноманітність птахів: надряди Безкілеві (страуси, казуари, ківі), Пінгвіни, Кілегруді (ряди Дятли, Куроподібні, Гусеподібні, Соколоподібні, Совоподібні, Лелекоподібні, Журавлеподібні, Горобцеподібні); особливості організації, представники, роль у природі та житті людини. Птахівництво. Охорона птахів.

Клас Ссавці. Загальна характеристика. Середовища існування. Особливості зовнішньої та внутрішньої будови. Особливості розмноження і розвитку ссавців. Поведінка ссавців. Сезонні явища у житті ссавців. Різноманітність ссавців. Першозвірі – яйцекладні ссавці. Сумчасті. Плацентарні ссавці: ряди Комахоїдні, Рукокрилі, Гризуни, Хижі, Ластонігі, Китоподібні, Парнокопитні, Непарнокопитні, Примати; особливості організації, представники, роль у природі та житті людини. Тваринництво. Охорона ссавців.

Спосіб життя, особливості зовнішньої і внутрішньої будови, поширення у природі представників наведених таксонів, їх різноманіття. Значення тварин різних таксонів у природі та житті людини.

Людина

Положення людини в системі органічного світу. Тканини організму людини (епітеліальна, м'язова, нервова, тканини внутрішнього середовища: сполучні, кров, скелетні) їх будова і функції. Функціональні системи органів.

Опорно-рухова система. Кісткові та хрящові тканини. Хімічний склад, будова, ріст і з'єднання кісток.

М'язові тканини. Будова та функції скелетних м'язів. Механізм скорочення м'язів. Робота, тонус, сила та втома м'язів. Гіподинамія.

Внутрішнє середовище організму людини. Гомеостаз.

Склад і функції крові. Будова та функції еритроцитів, лейкоцитів та тромбоцитів. Групи крові. Переливання крові. Зсідання крові. Імунітет, його види. Фагоцитоз. Імунна система. Алергічні реакції організму. Кровотворення та анемія.

Функції та будова кровоносної та лімфатичної систем. Кровообіг. Будова серця. Властивості серцевого м'яза.

Автоматія серця. Серцевий цикл. Робота серця та її регуляція. Частота серцевих скорочень, систолічний та хвилинний об'єми крові.

Кровоносні судини, їх будова і функції. Коло кровообігу. Рух крові по судинам. Тонус судин. Артеріальний тиск.

Лімфообіг. Лімфа, її склад. Лімфатична система її будова та функції.

Зовнішнє і клітинне дихання. Функції та будова органів дихання. Газообмін у легенях та тканинах. Дихальні рухи та їх регуляція. Голосовий апарат.

Живлення та травлення. Будова та функції органів травлення. Травні залози. Травлення у ротовій порожнині, шлунку, кишечнику. Пристінкове травлення. Всмокткування. Регуляція травлення. Енергетичні потреби організму. Норми і гігієна харчування. Вітаміни, їхні властивості. Авітамінози, гіпо- та гіпервітамінози.

Системи, що забезпечують виділення продуктів метаболізму (сечовидільна, дихальна, травна, шкіра).

Функції та будова нирок. Утворення та виведення сечі.

Будова та функції шкіри. Терморегуляція. Загартування.

Регуляція функцій. Гуморальна регуляція.

Ендокринна система. Гормони. Функції залоз внутрішньої та змішаної секреції. Наслідки порушення функцій ендокринних залоз.

Нервова регуляція. Рефлекс. Рефлекторна дуга. Нервова система: центральна та периферична. Будова та функції спинного мозку та головного мозку. Регуляція рухової активності. Вегетативна нервова система (симпатична та парасимпатична). Вплив вегетативної нервової системи на діяльність організму та її функції.

Сенсорні системи їх значення. Функції та будова сенсорних систем. Загальні властивості сенсорних систем. Органи чуття. Рецептори. Будова та функції органів зору, слуху та рівноваги. Сприйняття зображення предметів, світла, кольору, звуку та рівноваги тіла. Гігієна слуху та зору.

Вища нервова діяльність людини. Безумовні і умовні рефлекси. Утворення умовних рефлексів. Тимчасовий нервовий зв'язок. Гальмування умовних рефлексів. Динамічний стереотип. Фізіологічні основи мовлення. Перша і друга сигнальні системи. Мислення і свідомість. Відчуття, сприйняття, увага, пам'ять та її види, емоції. Особистість. Типи темпераменту. Характер. Обдарованість, здібності. Сон і його значення.

Вплив алкоголю, наркотиків, токсинів та тютюнокуріння на організм людини.

Загальна біологія

Розмноження організмів. Індивідуальний розвиток організмів. Форми розмноження організмів (нестатеве, статеве). Способи нестатевого розмноження одноклітинних (поділ, шизогонія, брунькування, спороутворення) і багатоклітинних організмів (вегетативне розмноження, спороутворення).

Клон. Клонування організмів. Партеногенез. Поліембріонія. Генетична комбінаторика під час розмноження – кон'югація, копуляція.

Статеве розмноження. Процеси формування статевих клітин. Запліднення та його форми. Роздільностатеві та гермафродитні організми. Партеногенез.

Онтогенез. Періоди індивідуального розвитку організмів. Зародковий (ембріональний) період розвитку, його етапи у тварин. Стовбурові клітини. Післязародковий (постембріональний) період розвитку, його типи і етапи у тварин і людини. Статеве дозрівання людини. Особливості післязародкового розвитку у рослин.

Ріст, його типи та регуляція. Регенерація. Життєвий цикл. Прості та складні життєві цикли. Чергування різних поколінь у життєвому циклі. Ембріотехнології.

Спадковість і мінливість. Закономірності спадковості Генетика. Методи генетичних досліджень (у тому числі спадковості людини). Основні поняття генетики: гени (структурні та регуляторні), алель гена, локус гена, домінантний і рецесивний стани ознак, гомозигота, гетерозигота, генотип, фенотип, генофонд, спадковість, мінливість, чиста лінія.

Закономірності спадковості, встановлені Г. Менделем та їх статистичний характер. Закон чистоти гамет. Методи перевірки генотипу гібридних особин. Проміжний характер

успадкування. Зчеплене успадкування. Хромосомна теорія спадковості. Генетичні основи визначення статі у різних груп організмів.

Співвідношення статей у популяціях. Успадкування, зчеплене зі статтю. Взаємодія генів та її типи.

Організація геному у різних груп організмів. Цитоплазматична спадковість.

Закономірності мінливості. Модифікаційна (неспадкова) мінливість, її властивості і статистичні закономірності. Норма реакції. Варіаційний ряд. Варіаційна крива.

Спадкова мінливість та її види: комбінативна і мутаційна. Типи мутацій.

Мутагенні фактори. Спонтанні мутації. Закон гомологічних рядів спадкової мінливості.

Селекція. Завдання і методи селекції. Сорт, порода, штам. Штучний добір, його форми. Системи схрещувань організмів: внутрішньовидова гібридизація (споріднене – інбридинг, і неспоріднене – аутбридинг схрещування), міжвидова (віддалена) гібридизація. Гетерозис.

Особливості селекції рослин, тварин, мікроорганізмів. Поліплоїдія.

Центри різноманітності та походження культурних рослин. Райони одомашнення тварин.

Біотехнології, генетична та клітинна інженерія. Генетично модифіковані і химерні організми.

Надорганізмові рівні організації життя

Екологічні фактори. Екологічні фактори: абіотичні, біотичні, антропогенні. Поняття про обмежуючий (лімітуючий) фактор. Закон оптимуму. Екологічна валентність виду (межі витривалості). Еврибіонтні та стенобіонтні організми. Взаємодія екологічних факторів. Форми біотичних зв'язків (конкуренція, хижацтво, виїдання, мутуалізм, коменсалізм, паразитизм). Адаптація. Адаптивні біологічні ритми організмів. Фотоперіодизм. Сезонні зміни у житті рослин і тварин.

Середовище існування. Основні середовища існування організмів: наземно-повітряне, водне, ґрунтове. Організм живих істот як особливе середовище існування. Життєві форми організмів.

Популяційно-видовий рівень організації життя. Вид. Критерії виду. Ареал. Екологічна ніша.

Структура виду. Популяція. Характеристика популяції. Структура популяції (вікова, просторова, статевая). Популяційні хвилі. Гомеостаз популяції. Генофонд популяції.

Екосистеми. Екосистеми, їх склад та різноманіття. Взаємозв'язки між популяціями в екосистемах (прямі і непрямі; антагоністичні, нейтральні і мутуалістичні; трофічні і топічні). Перетворення енергії в екосистемах. Продуценти. Консументи. Редуценти. Ланцюги живлення. Трофічний рівень. Трофічна сітка. Правило екологічної піраміди. Типи екологічних пірамід. Розвиток екосистем. Сукцесії. Саморегуляція екосистем. Агроценози.

Біосфера. Ноосфера. Жива речовина біосфери її властивості і функції. Кругообіг речовин та потоки енергії в біосфері як необхідні умови її існування.

Сучасні екологічні проблеми: ріст населення планети, ерозія та забруднення ґрунтів, ріст великих міст, знищення лісів, нераціональне використання водних та енергетичних ресурсів, можливі зміни клімату, негативний вплив на біологічне різноманіття.

Вчення В.І. Вернадського про біосферу та ноосферу, його значення для уникнення глобальної екологічної кризи.

Охорона видового різноманіття організмів. Червона та зелена книги. Природоохоронні території (заповідники (біосферні), заказники, національні та ландшафтні парки). Поняття про екологічну мережу. Природоохоронне законодавство України. Основні документи щодо природоохоронної діяльності людини (Червона Книга, Зелена книга, білий та чорний списки). Міжнародне співробітництво у галузі охорони природи.

Роль рослин у природі та в житті людини. Зникаючі види рослин в Україні.

Історичний розвиток органічного світу

Основи еволюційного вчення. Еволюція. Філогенез. Філогенетичний ряд. Еволюційна гіпотеза Ж.-Б. Ламарка. Основні положення еволюційного вчення Ч. Дарвіна. Біогенетичний закон Геккеля- Мюллера.

Дивергенція та конвергенція, аналогічні та гомологічні органи, рудименти та атавізми, мімікрія та її види.

Синтетична теорія еволюції. Мікроеволюція. Природний добір. Видоутворення. Макроеволюція. Біологічний прогрес і регрес. Сучасні еволюційні погляди (гіпотези адаптивного компромісу, перерваної рівноваги, некатастрофізму, сальтаціонізму).

Історичний розвиток і різноманітність органічного світу. Сучасна система органічного світу. Принципи класифікації організмів. Таксономічні одиниці.

Поділ геологічної історії Землі на ери, періоди та епохи. Основні події, що відбувалися у ті чи інші геологічні періоди історії Землі

Рекомендована література

1. Адріанов В. Л. Біологія: Розв'язування задач з генетики. – К. : Либідь, 1995. – 80 с.
2. Барна І. Біологія : Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання / І. Барна. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2013. – 512 с.
3. Барна І. В. Збірник задач і розв'язків з біології. Навчальний посібник у 3-х частинах / І. В. Барна, М. М. Барна. – Тернопіль: Мандрівець, 1996. – Ч.І. – 104 с.
4. Барна І. В. Збірник задач і розв'язків з біології. Навчальний посібник у 3-х частинах/ І. В. Барна, М. М. Барна. – Тернопіль: Мандрівець, 1996. – Ч.ІІ. – 112 с.
5. Біологія. Тести. 6-11 класи: Посібник для учнів, учителів ЗОШ, абітурієнтів / уклад. Я. А. Омельковець, О. А. Журавльов. – К.: ВЦ „Академія”, 2007. – 400 с.
6. Біологія: Підручник для 6 кл. загальноосвітньої школи /Мусієнко М. М., Вервес Ю.Г., Славний П. С. та ін. – К.: Генеза, 2000. – 264 с.
7. Біологія: Посібник для вступників до вузів / Кучеренко М. Є., Балан П. Г., Вервес Ю. Г. та ін. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 1995. –336 с.
8. Біологія : Довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів : Навчально-методичний посібник. –2-е видання. – К. : Літера ЛТД, 2010. – 656 с.
9. Вервес Ю. Г. Зоологія: Підруч. для 7 кл. загальноосвітньої школи / Ю. Г. Вервес, П. Г. Балан, В. В. Серебряков. – К. : Генеза, 1996.– 296 с.
10. Дербеньова А. Г. Загальна біологія: Навч. посіб. для 10-11 класів / А. Г. Дербеньова, Р. В. Шаламов. – Х. : Світ дитинства, 1998.– 264 с.
11. Загальна біологія: Підручник для 10-11 класів загальноосвітньої школи / М. Є. Кучеренко, Ю. Г. Вервес, П. Г. Балан та ін. – К. : Генеза, 1998. – 464 с.
12. Кустовська А. В. Збірник тренувальних завдань з біології для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / А. В. Кустовська. – Харків : ТОРГСІНГ ПЛЮС, 2008. – 96 с.
13. Програми вступних випробувань до вищих навчальних закладів України на 2003 рік / Н. В. Бєскова, С. В. Бобровник, Л. С. Ващенко, Л. В. Давидюк та ін. – К. : Абрис, 2002. – 114 с.
14. Соболь В. І. Біологія. Збірник завдань у тестовій формі. 20 варіантів у форматі ЗНО / Валерій Соболь. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2017. – 148 с.
15. Слюсарев А. О. Біологія: Навчальний посібник / А. О. Слюсарев, О. В. Самсонов, В. М. Мухін та ін. За ред. та пер. з рос. В. О. Мотузного. – 2-ге вид., випр. – К.: Вища шк., – 1995. – 607 с.
16. Страшко С. В. Біологія : підручн. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. / С. В. Страшко, Л. Г. Горяна, В. Г. Білик, С. А. Ігнатенко. – К. : Грамота, 2016. – 288 с.

17. Шабатура М. Н. Біологія людини: Підручник для 8 класу загальноосвітньої школи / М. Н. Шабатура, Н. Ю. Матяш, В. О. Мотузний. – 2-е вид. дороб., перероб. – К. : Генеза, 2000. – 248 с.

18. Шабатура М. Н. Біологія людини: Підручник для 9 класу загальноосвітньої школи / М. Н. Шабатура, Н. Ю. Матяш, В. О. Мотузний – 2-е вид. дороб., перероб. – К.: Генеза, 2000. – 256 с.

ГЕОГРАФІЯ

Тематичний виклад змісту

1. Загальна географія

Розвиток географічних знань про Землю. Уявлення про Землю у давнину. Відкриття нових земель та навколосвітні подорожі. Дослідження Землі у ХХ та на початку ХХІ ст.

Земля на плані та карті. Способи орієнтування на місцевості. Визначення напрямків на місцевості. Компас. Поняття про азимут.

Способи зображення Землі. Особливості та відмінності зображення земної поверхні на глобусі, аерофотознімках, космічних знімках, планах, картах. Масштаб та його види. Умовні знаки плану. Абсолютна і відносна висота місцевості. План, його основні ознаки. Визначення напрямків на плані. Читання плану. Географічні карти, їх елементи. Легенда карти. Масштаб карт. Географічні атласи. Практичне значення карт.

Географічні координати Градусна сітка на глобусі й географічній карті. Поняття про географічні координати. Правила відліку географічної широти і географічної довготи. Географічні координати свого населеного пункту.

Оболонки Землі.

Літосфера. Внутрішня будова Землі. Будова літосфери, її властивості. Літосферні плити, наслідки їх переміщення. Внутрішні процеси, що зумовлюють зміни в земній корі та на поверхні земної кулі. Рухи земної кори. Землетруси. Вулканізм і вулкани, гейзери. Сейсмічні пояси Землі.

Зовнішні процеси, що зумовлюють зміну земної поверхні. Вивітрювання, робота вітру, текучих і підземних вод, льодовиків.

Мінерали, гірські породи. Корисні копалини та їх значення у житті та діяльності людини. Основні форми рельєфу суходолу – гори і рівнини. Різноманітність та утворення рівнин на суходолі. Найбільші за площею рівнини світу. Різноманітність та утворення гір на суходолі. Найвищі та найдовші гори світу. Рельєф дна океану. Серединно-океанічні хребти – найвищі і найдовші гори Світового океану. Унікальні форми рельєфу земної кулі, їх охорона.

Атмосфера. Будова атмосфери, властивості повітря в тропосфері. Добовий і річний хід температури повітря, причини його коливання. Кліматична карта. Теплові пояси Землі. Практичне значення вимірювання температури повітря. Атмосферний тиск: причини і наслідки його зміни у тропосфері. Вимірювання атмосферного тиску. Вітер: причини виникнення, напрямки, сила, швидкість, їх визначення сучасними приладами й візуально. Утворення бризу.

Вода в атмосфері: випаровування, вологість повітря та її зміни. Хмари і туман, відмінності в їх утворенні. Форми хмар, хмарність. Опади, що випадають із хмар та з повітря, їхні види, вимірювання. Карта розподілу опадів. Погода, її елементи, мінливість. Характерна погода за сезонами у своїй місцевості. Служба погоди, практичне значення прогнозів погоди. Клімат та основні кліматотвірні чинники. Карта кліматичних поясів. Зміни клімату. Вплив людини на атмосферу.

Гідросфера. Загальна кількість води на Землі, її розподіл між частинами гідросфери. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки. Шкала глибин, визначення глибин океанів і морів. Острови в океані. Властивості вод Світового океану. Рухи води в

Світовому океані. Життя в океанах і морях. Багатства вод Світового океану. Океан та людина.

Води суходолу – поверхневі і підземні. Річка: річкова система, басейн річки, річкова долина. Найдовші, найбільші за площею басейни й найповноводніші річки світу. Пороги і водоспади. Живлення, водний режим і робота річок. Озера, їх різноманітність за площею, походженням озерних улоговин, солоністю. Найбільші і найглибші озера земної кулі. Болота, особливості їх утворення та поширення. Штучні водойми і водотоки: ставки, водосховища, канали. Льодовики – багаторічні природні скупчення льоду. Особливості утворення і поширення льодовиків. Багаторічна мерзлота – підземне зледеніння. Утворення і поширення багаторічної мерзлоти. Підземні води, умови їх утворення і залягання в земній корі. Термальні і мінеральні води. Значення вод суходолу для природи і людини. Охорона вод Світового океану і суходолу.

Біосфера та ґрунти Складові біосфери, особливості їх поширення на земній кулі. Властивості ґрунтів. Ґрунтовий покрив, карта ґрунтів. Вплив господарської діяльності людини на ґрунтовий покрив, рослинність і тваринний світ суходолу та океану

Природні комплекси Природні комплекси як наслідок взаємозв'язків між компонентами природи. Географічна оболонка – найбільший природний комплекс Землі, її межі та властивості. Природні зони Землі, їх особливості.

Планета людей.

Кількість і розміщення населення на Землі. Кількість населення Землі. Розселення населення на Землі, його густота. Найбільш заселені території земної кулі. Людські раси.

Держави світу Найбільші за площею і чисельністю населення держави світу та держави-сусіди України на політичній карті світу.

Вплив людини на природу Зміни компонентів географічної оболонки під впливом людської діяльності. Зміни природних комплексів Землі. Забруднення довкілля та його охорона.

2. Географія «Материків та океанів»

Закономірності формування природи материків та океанів. Куляста форма Землі та її географічні наслідки. Рухи Землі, їх наслідки. Материків та океанів як великі природні комплекси географічної оболонки Землі. Походження материків та океанічних западин унаслідок руху літосферних плит. Геологічні ери та епохи горотворення.

Тектонічні структури: платформи та області складчастості. Закономірності поширення основних форм рельєфу на материках і в океанах.

Кліматотвірні чинники. Розподіл сонячної енергії на Землі. Вплив підстильної поверхні на клімат. Закономірності зміни температури повітря і поверхневих вод океанів.

Повітряні маси, їх властивості та переміщення. Загальна циркуляція повітряних мас. Кліматичні пояси і типи клімату Землі. Закономірності розподілу атмосферних опадів.

Водні маси, їх властивості. Океанічні течії. Природні комплекси материків та океанів. Широтна зональність і висотна (вертикальна) поясність.

Материків тропічних широт.

Африка. Географічне положення. Дослідження та освоєння материка. Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини. Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу. Використання водних ресурсів. Природні зони, закономірності їх розміщення. Стихійні явища природи. Екологічні проблеми. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення. Держави. Зв'язки України з державами Африканського континенту.

Південна Америка Географічне положення. Дослідження та освоєння материка. Тектонічні структури, рельєф, корисні копалини. Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу. Природні зони. Вертикальна поясність Анд. Зміни природи материка людиною. Сучасні екологічні проблеми. Найвідоміші об'єкти Південної Америки,

віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення. Держави. Зв'язки України з державами Південної Америки.

Австралія. Географічне положення. Дослідження та освоєння материка. Тектонічна будова, рельєф, корисні копалини. Клімат. Води суходолу. Унікальність рослинності і тваринного світу. Природні зони. Зміна природи материка людиною. Найвідоміші об'єкти Австралії, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення, його склад та розміщення. Австралія – країна-материк. Україна і Австралія.

Полярний материк планети Загальні відомості про Антарктиду. Географічне положення. Антарктида й Антарктика. Дослідження материка. Українська дослідна станція «Академік Вернадський». Міжнародний статус материка. Тектонічна будова, рельєф, клімат, рослинність і тваринний світ Антарктиди. Природні багатства, їх використання. Екологічні проблеми материка.

Материк Північної півкулі. Північна Америка. Географічне положення. Історія відкриття та освоєння. Тектонічні структури, рельєф, корисні копалини. Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу. Природні зони. Висотна поясність у горах. Зміни природи материка людиною. Сучасні екологічні проблеми. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення. Держави. Україна і держави Північної Америки.

Євразія Географічне положення. Поділ Євразії на дві частини світу. Дослідження та освоєння материка. Тектонічна будова. Рельєф, роль внутрішніх і зовнішніх сил у його формуванні. Корисні копалини. Загальні риси клімату. Кліматичні пояси і типи клімату. Води суходолу. Природні зони. Вертикальна поясність. Зміни природи материка людиною. Найвідоміші об'єкти, віднесені до Світової природної спадщини ЮНЕСКО. Населення. Найбільші держави Європи та Азії. Зв'язки України з країнами Європи та Азії.

Океани. Тихий океан Географічне положення. Острови в Тихому океані, їх походження і природні особливості. Рельєф дна. Клімат і води. Органічний світ і природні ресурси. Охорона природи океану. Вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків.

Атлантичний океан Географічне положення. Рельєф дна. Клімат і води. Органічний світ і природні ресурси, їх використання. Охорона природи океану. Вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків.

Індійський океан Географічне положення. Рельєф дна. Клімат і води. Органічний світ і природні ресурси. Види господарської діяльності в океані. Охорона природи океану. Вплив океану на життєдіяльність людей на прилеглих материках

Північний Льодовитий океан Географічне положення Північного Льодовитого океану у високих широтах. Історія географічних досліджень океану. Рельєф дна. Клімат і води. Льодовий режим океану.

Органічний світ і природні ресурси. Вплив океану на життєдіяльність людей прилеглих материків.

Вплив людини на природу материків та океанів.

Використання природних багатств материків та океанів Природні багатства материків та океанів, їх основні види. Наслідки використання ресурсів людиною. Порушення природної рівноваги. Антропогенні ландшафти.

Екологічні проблеми материків та океанів Забруднення навколишнього середовища. Види забруднення, основні джерела їх надходження. Міжнародне співробітництво у розв'язанні екологічних проблем. Міжнародні організації з охорони природи.

3. Географія «Україна у світі: природа, населення»

Україна на політичній карті Європи і світу Політична карта світу, її елементи. Географічне положення (фізико-географічне, економіко-географічне, політико-

географічне). Державна територія України. Державні кордони, розміри території, крайні точки, географічні центри України та Європи.

Адміністративно-територіальний устрій України Територіальні зміни кордонів України з ХХ ст. Особливості сучасного адміністративно-територіального устрою, його проблеми та шляхи вдосконалення на різних територіальних рівнях.

Рельєф, тектонічна та геологічна будова, мінеральні ресурси Форми земної поверхні. Простягання низовин, височин, гір, річкових долин. Основні тектонічні структури. Зв'язок рельєфу з тектонічними структурами. Геологічна будова. Неотектонічні рухи. Вплив геологічної будови та тектоніки на діяльність людини.

Формування рельєфу. Внутрішні та зовнішні рельєфотвірні чинники і процеси. Типи рельєфу за походженням. Рельєф і діяльність людини. Корисні копалини України, їх класифікація за використанням, закономірності поширення. Паливні корисні копалини. Діючі та перспективні басейни й райони видобування вугілля, нафти, природного газу, торфу. Рудні та нерудні корисні копалини: басейни, райони залягання та видобування. Мінеральні води та грязі.

Клімат і кліматичні ресурси Кліматотвірні чинники: сонячна енергія, циркуляція атмосфери, підстильна поверхня, їх взаємодія. Розподіл сонячної енергії в земній поверхні. Повітряні маси, що впливають на територію України. Атмосферні фронти, цикли та антициклони. Кліматичні показники: температура, вологість повітря, опади, коефіцієнт зволоження та їх розподіл на території України. Річний та сезонний хід кліматичних показників. Кліматична карта. Регіональні відмінності клімату. Кліматичні ресурси Сезонні погодні умови та явища. Несприятливі погодно-кліматичні явища. Метеорологічна служба. Прогноз погоди за даними синоптичної карти, народними прикметами. Вплив погодно-кліматичних умов на здоров'я і господарську діяльність людини. Охорона атмосферного повітря.

Води суходолу і водні ресурси Склад вод суходолу. Поверхневі води. Річки. Будова річкової долини. Основні річкові басейни та системи. Вплив рельєфу на річки. Характер течії. Падіння, похил річки. Вплив клімату на формування річкової системи. Живлення і режим річок, густина річкової мережі. Річковий стік, витрати води. Озера, їх типи. Болота, їх типи і поширення, причини заболочення. Водосховища та канали. Підземні води. Основні артезіанські басейни. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання та охорони. Води суходолу своєї місцевості.

Ґрунти та ґрунтові ресурси. Умови ґрунтоутворення, структура ґрунту, ґрунтові горизонти, родючість. Основні типи ґрунтів, закономірності їх поширення. Ґрунтові ресурси України. Зміни ґрунтів у результаті господарської діяльності людини. Заходи з раціонального використання й охорони ґрунтових ресурсів.

Рослинність Різноманітність рослинності. Закономірності поширення рослинного покриву в Україні. Рослинні угруповання. Червона та Зелена книги України. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення.

Тваринний світ України. Різноманітність тваринного світу. Закономірності поширення тваринного світу в Україні. Тварини, занесені до Червоної книги України. Вплив людини на тваринний світ. Тваринні ресурси України, заходи з їх відтворення й охорони. Тваринний світ своєї місцевості.

Ландшафти України. Ландшафт як просторово-цілісна система. Карта «Ландшафти України». Районування природних ландшафтів, їх відображення на картах. Антропогенні ландшафти. Рівнинні ландшафти, їх різноманітність. Природні зони України: мішаних лісів і широколистяних лісів, лісостепова, степова. Використання та охорона рівнинних ландшафтів. Гірські ландшафти Українських Карпат і Кримських гір, особливості їх зміни з висотою, використання та охорона. Природні умови і ресурси Чорного та Азовського морів, проблеми їх раціонального використання.

Населення України та світу.

Демографічні процеси та статевовіковий склад населення світу та України. Кількість населення в світі та Україні. Чинники, що впливають на кількість населення: природний рух, міграції. Статевовіковий склад населення світу й України. Тривалість життя населення. Зміна кількості населення в світі та Україні. Регіональні відмінності демографічних процесів. Демографічна політика. Механічний рух населення: причини і види міграцій, основні напрямки міграційних потоків у світі та Україні. Українська діаспора. Міграційна політика.

Розселення Густота населення. Територіальні відмінності густоти населення в світі й Україні. Міські і сільські населені пункти. Критерії їх розмежування в Україні та країнах світу. Класифікація міст за кількістю населення та функціями. Міське і сільське населення. Урбанізація, причини, що її зумовлюють. Міські агломерації. Мегаполіси. Світові міста. Відмінності в рівнях і темпах урбанізації в Україні і світі. Субурбанізація. Хибна урбанізація.

Етнічний склад населення Етноси. Найпоширеніші мовні сім'ї. Однонаціональні та багатонаціональні країни. Національний склад населення України: особливості та регіональні відмінності Національні меншини та етнічні групи, основні райони їх розселення.

Релігійний склад населення. Релігія як явище культури. Світові релігії. Найпоширеніші релігійні конфесії в Україні.

Зайнятість населення в світі та Україні Трудові ресурси. Кількість і якість трудових ресурсів. Економічно активне населення. Зайнятість населення. Проблеми зайнятості населення.

Географія «Україна і світове господарство»

Національна економіка Національна економіка.(Національне господарство). Поняття «економічний розвиток» та його показники: валовий внутрішній продукт (ВВП), структура ВВП, індекс людського розвитку (ІЛР). Секторальна модель економіки країни. Форми суспільної організації виробництва. Форми просторової організації національної економіки. Чинники розміщення виробництва.

Світове господарство Світове господарство (світова економіка), світовий ринок. Поняття «спеціалізація території» «міжнародний поділ праці». Типи економічних систем. Типізація країн світу за рівнем економічного розвитку, місце України в ній. Багаторівневість світового господарства, його просторова структура за концепцією «Центр – периферія». Сучасні тенденції розвитку світового господарства. Глобалізація та регіональна економічна інтеграція. Транснаціональні корпорації (ТНК) та їх вплив на функціонування міжнародної економіки. Міжнародні економічні організації.

Первинний сектор господарства

Сільське господарство. Сільське господарство, його значення в сучасному світі. Аграрні суспільства в сучасному світі. Аграрні відносини.

Складники сільського господарства. Роль природних чинників (земельних та агрокліматичних ресурсів) у розвитку й розміщенні аграрного виробництва. Землезабезпеченість Сільське господарство України. Структура сільськогосподарських угідь в Україні. Розміщення в Україні виробництва зернових і технічних культур, картоплярства, овочівництва, баштанництва, виноградарства.

Розвиток кормової бази тваринництва. Структура та розміщення тваринництва. Зональна спеціалізація сільського господарства України. Гірські та приміські сільськогосподарські райони.

Географія основних зернових і технічних культур та виробництва продукції тваринництва. Зональність світового сільського господарства. Найбільші країни-виробники та країни-експортери сільськогосподарської продукції.

Лісове господарство. Основні лісові пояси світу. Лісозабезпеченість. Лісове господарство в Україні

Добувна промисловість. Класифікація мінеральних ресурсів за використанням. Показники ресурсозабезпеченості країн мінеральними ресурсами. Видобування вугілля, нафти і природного газу. Основні закономірності розміщення родовищ вугілля, нафти, природного газу. Найбільші в світі басейни й країни за видобутком кам'яного вугілля, нафти й природного газу. Основні й перспективні райони видобування кам'яного вугілля, нафти, природного газу в Україні. Шляхи покриття дефіциту палива в Україні. Видобування металічних руд. Основні закономірності розміщення родовищ металічних руд. Країни з найбільшими обсягами видобування залізних, марганцевих руд, руд кольорових, рідкісноземельних і благородних металів. Розвиток і розміщення виробництв з видобування залізних і марганцевих руд в Україні. Розробка родовищ руд кольорових металів в Україні.

Вторинний сектор господарства

Виробництво та постачання електроенергії Значення електроенергетики. Типи електростанцій, основні чинники їх розміщення. Паливноенергетичний баланс. Електроенергетика України. Найбільші ТЕС, АЕС, ГЕС, ЛЕП. Використання відновлюваних джерел енергії. Електроенергетика світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі електроенергії в світі. Відмінності в структурі виробництва електроенергії на електростанціях різних типів у країнах світу.

Металургійне виробництво Значення металургійного виробництва в господарстві. Сучасні технології виробництва чавуну й сталі. Комбінування в чорній металургії. Сучасні чинники розміщення підприємств чорної металургії. Кольорова металургія. Особливості технології виробництва та чинники розміщення підприємств з виплавки міді, алюмінію, титану.

Виробництво чавуну, сталі, прокату в Україні: домінуючі технології, сукупність чинників розміщення підприємств, основні центри, місце України на світовому ринку чорних металів. Основні центри виробництва кольорових металів в Україні. Металургійне виробництво світу. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі чорних металів. Найбільші країни-виробники та країни-споживачі кольорових металів у світі.

Хімічне виробництво

Виробництво деревини, паперу. Значення та особливості технологій хімічного виробництва. Чинники розміщення основних виробництв хімічних речовин і хімічної продукції, фармацевтичної продукції, гумових і пластмасових виробів. Хімічне виробництво в Україні. Основні центри виробництва хімічної продукції та чинники їх формування. Найбільші країни-виробники мінеральних добрив, полімерів, ліків. Виробництво деревини й паперу: значення, особливості технологій та чинники розміщення підприємств. Виробництво деревини й паперу в Україні. Найбільші в світі країни-виробники деревини та паперу

Виробництво машин та устаткування. Роль машинобудування в сучасному світі. Різноманітність підприємств та чинники їх розміщення. Спеціалізація та кооперування у машинобудуванні. Машинобудування в Україні. Найбільші центри виробництва транспортних засобів, промислового обладнання, сільськогосподарської техніки, побутової електротехнічної та електронної продукції. Підприємства машинобудування свого регіону. Машинобудування світу. Взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку регіону, країни і рівнем розвитку машинобудування. Найбільші країни-виробники літаків, легкових автомобілів, морських суден, верстатів, комп'ютерів, робототехніки.

Виробництво тканин, одягу, взуття. Особливості виробничого процесу та чинники розміщення підприємств, що виробляють тканини різних видів, одяг, шкіряно-взуттєву продукцію. Чинники та центри розміщення текстильного, швейного, шкіряного, взуттєвого виробництва в Україні. Найбільші на світовому ринку країни-виробники та країни-експортери тканин, одягу та взуття. Народні промисли в Україні.

Виробництво харчових продуктів, напоїв. Чинники розміщення підприємств, що виробляють харчові продукти. Харчова промисловість в Україні. Особливості технологій та

чинники розміщення підприємств буряко-цукрового, олійного, маслосиробного, плодоовочеконсервного, рибного, хлібопекарного, макаронного, борошномельного, круп'яного, кондитерського, пивоварного, виноробного виробництв, розливу безалкогольних напоїв, мінеральних вод. Виробництво харчових продуктів у своєму регіоні. Виробництво продуктів харчування в світі: сучасні тенденції, вплив глобалізації та національних традицій, взаємозв'язок з агробізнесом. Традиційні виробництва харчових продуктів окремих країн світу

Третинний сектор господарства

Транспорт. Транспорт, його роль у національній економіці та формуванні світового господарства. Види транспорту, їхні переваги й недоліки. Транспорт України. Залізничний транспорт – основний вид транспорту України. Найважливіші автомагістралі України. Водні шляхи, найбільші морські та річкові порти України. Повітряний транспорт. Транспортні вузли. Міжнародні транспортні коридори на території України.

Торгівля. Торгівля як вид послуг. Форми торгівлі. Показники зовнішньої торгівлі. Торгівля в Україні. Обсяги та структура експорту й імпорту товарів та послуг. Чинники концентрації роздрібної торгівлі в населених пунктах, регіонах. Світовий ринок товарів і послуг. Основні напрями зовнішньоторговельних зв'язків. Світова організація торгівлі. Регіональні зони вільної торгівлі (NAFTA, ASEAN та ін.).

Туризм. Туризм як складник національної економіки, його види. Чинники розвитку туризму в регіоні, країні. Туристична інфраструктура. Туризм в Україні. Особливості природних рекреаційних ресурсів. Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні. Туристичні райони в Україні.

Наукова діяльність. Освіта. Охорона здоров'я. Роль науки й освіти в суспільстві. Особливості наукової й освітньої діяльності як видів економічної діяльності. Форми просторової організації наукових досліджень та освіти: технополіси, технопарки. Найвідоміші наукові центри у світі та Україні. Охорона здоров'я. Найвідоміші центри охорони здоров'я в Україні та світі.

Фінансові послуги.

Комп'ютерне програмування. Фінансові послуги. Світові центри банківсько-фінансової діяльності. Вплив глобалізації на розміщення фінансових установ. Країни-офшори. Особливості розміщення фінансових установ в Україні. Аутсорсинг, його переваги й недоліки. Аутсорсинг інформаційних технологій (ІТаутсорсинг). Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність. Країни-лідери на світовому ринку комп'ютерного програмування.

Глобальні проблеми людства

Поняття про глобальні проблеми людства, причини їх виникнення. Проблема війни і миру. Проблема тероризму. Екологічна проблема. Сировинна й енергетична проблеми. Демографічна й продовольча проблеми. Проблема подолання відсталості країн, що розвиваються. Взаємозв'язок глобальних проблем. Роль світової громадськості та міжнародних організацій у їх розв'язуванні. Сталий розвиток – стратегія людства на XXI століття.

4. Географія: регіони та країни

ЄВРОПА. Загальна характеристика Європи. Особливості економіко-географічного положення Європи. Склад регіону. Сучасна політична карта Європи. Форми державного правління і територіального устрою країн Європи. Прояви сепаратизму. Типи країн Європи за рівнем економічного розвитку. Інтеграційні процеси. Міжнародні організації в Європі: Європейський Союз, Рада Європи. Країни Шенгенської зони. Роль НАТО у загальноєвропейській системі безпеки. Природні умови і ресурси регіону. Населення Європи: демографічні процеси, природний та механічний рух. Демографічна політика. Структура населення регіону. Українська діаспора у країнах Європи. Урбанізація, субурбанізація, рурбанізація, джентрифікація. Світові міста в Європі, міські агломерації,

мегаполіси. Особливості економіки країн Європи. Первинний сектор економіки. Добувна промисловість: основні райони видобування палива, рудної та нерудної сировини. Сільське господарство. Лісове господарство. Вторинний сектор економіки. Переробна промисловість. Основні регіони промисловості. Реіндустріалізація. Третинний сектор економіки. Сфера послуг. Найважливіші міжнародні транспортні коридори та вузли. Зв'язки України з країнами Європи.

Країни Європи : Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Польща, Білорусь, Росія.

АЗІЯ. Загальна характеристика Азії. Особливості економіко-географічного положення Азії. Склад регіону. Сучасна політична карта Азії. Форми державного правління і територіального устрою країн Азії. Типи країн Азії за рівнем економічного розвитку. Міжнародні організації в Азії: АСЕАН, Ліга арабських держав. Райони збройних конфліктів та проявів тероризму. Природні умови і ресурси регіону. Населення Азії. Урбанізаційні процеси. Світові міста, міські агломерації в Азії, мегаполіси Японії та Китаю. Працересурсний потенціал. Особливості економіки країн Азії. Первинний сектор економіки. Добувна промисловість. Сільське і лісове господарство. Вторинний сектор економіки. Основні промислові осередки і регіони. Третинний сектор економіки. Найважливіші міжнародні транспортні коридори та вузли. Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Азії та особливості їх участі у міжнародному поділі праці. Зв'язки України з країнами Азії.

Країни Азії: Японія, Китай, Індія.

ОКЕАНІЯ. Австралія. Місце країни у світі та регіоні. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Система розселення. Українська діаспора в Австралії. Особливості сучасного розвитку країни. Домінуючі складові третинного сектору. Виробництва, що визначають міжнародну спеціалізацію країни. Географія вторинного та третинного секторів господарства. Характерні риси просторової організації виробництва товарів та послуг. Зовнішні економічні зв'язки, міжнародні зв'язки України з Австралією.

Мікронезія, Меланезія, Полінезія. Особливості географічного положення регіону. Держави та залежні території, що входять до складу Мікронезії, Меланезії та Полінезії. Основні чинники, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці. Види господарської діяльності, що визначають міжнародну спеціалізацію країн. Кустарні промисли і ремесла. Зовнішні економічні зв'язки. Розташування військових баз іноземних держав.

АМЕРИКА. Загальна характеристика Америки. Особливості географічного положення Америки. Склад регіону. Сучасна політична карта Америки. Форми державного правління і територіального устрою країн, типи країн за рівнем економічного розвитку. Міжнародні організації НАФТА, Меркосур, НАТО. Природні умови і ресурси регіону. Населення Америки. Урбанізаційні процеси. Система розселення. Особливості економіки країн Америки. Роль американських ТНК в економіці регіону. Первинний сектор економіки. Сільське господарство: вплив природних, історичних чинників та глобалізації на спеціалізацію. Лісове господарство. Вторинний сектор економіки. Основні осередки промисловості в регіоні. Третинний сектор економіки. Найважливіші міжнародні транспортні магістралі, вузли. Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Америки. Особливості їх участі в міжнародному поділі праці. Зв'язки України з країнами Америки.

Країни Америки: США, Канада, Бразилія.

АФРИКА. Загальна характеристика Африки. Особливості географічного положення Африки. Склад регіону. Сучасна політична карта Африки. Форми державного правління і територіального устрою країн, типи країн за рівнем економічного розвитку. Райони збройних конфліктів, проявів тероризму. Природні умови і ресурси регіону. Населення Африки. Урбанізаційні процеси. Система розселення. Особливості економіки країн Африки. Первинний сектор економіки. Сільське господарство. Лісове господарство.

Добувна промисловість. Вторинний сектор економіки. Особливості розміщення промислових центрів у регіоні. Третинний сектор економіки: особливості становлення і закономірності розміщення. Найважливіші міжнародні транспортні магістралі, вузли. Туристичні райони. Нерівномірність економічного розвитку субрегіонів Африки. Особливості їх участі в міжнародному поділі праці. Зв'язки України з країнами Африки.

Країни Африки: Єгипет, Південно-Африканська Республіка.

Україна в міжнародному просторі. Україна в геополітичному вимірі. Геополітична структура сучасного світу. Місце України на сучасній геополітичній карті світу. Основні вектори сучасної української геополітики.

Україна в системі глобальних економічних відносин. Просторові аспекти міжнародних економічних зв'язків України з регіонами та країнами світу: географія зовнішньої торгівлі товарами, транспортних і туристичних послуг, прямих іноземних інвестицій, науково-технічного співробітництва. Великі ТНК в Україні. Участь України в процесах європейської економічної інтеграції. Місце України в системі глобальних економічних відносин у контексті сталого розвитку

5. Географічний простір Землі

Топографія та картографія. Топографічна карта: проекція, розграфлення. Географічні і прямокутні координати. Прямокутна (кілометрова) сітка. Основні умовні позначення топографічних карт для зображення об'єктів місцевості та рельєфу. Вимірювання на топографічній карті за масштабом і кілометровою сіткою. Використання азимутів. Плани населених пунктів. Практичне використання топографічних карт, планів.

Сучасні картографічні твори. Математична основа карт. Способи картографічного зображення об'єктів і явищ на загальногеографічних та тематичних картах. Сутність генералізації. Електронні карти та глобуси. Картографічні інтернет-джерела. Навігаційні карти. Географічні інформаційні системи (ГІС), дистанційне зондування Землі, сфери їх практичного застосування

Географічні наслідки параметрів і рухів Землі як планети. Геоїд. Показники руху Землі навколо своєї осі. Добова ритміка в географічній оболонці. Основні види часу. Визначення місцевого та поясного часу, перехід від місцевого часу до поясного. Пояси освітленості на Землі. Сила Коріоліса. Змінюваність висоти Сонця над горизонтом та тривалості світлового дня. Орбітальний рух Землі: основні характеристики, географічні наслідки. Причини зміни пір року. Зміна пір року у Північній та Південній півкулях.

Географічна оболонка Землі. Склад, межі та будова географічної оболонки. Закономірності географічної оболонки. Сучасний етап розвитку географічної оболонки. Антропосфера.

Геологічне середовище людства. Властивості літосфери. Поняття «геологічне середовище людства». Тектоніка літосферних плит. Процеси в надрах і на поверхні Землі, їхні наслідки. Небезпека вулканічних, сейсмічних, гравітаційних (зсувних) процесів. Рельєф. Тектонічні структури та пов'язані з ними форми рельєфу. Вплив рельєфу на розселення населення, розвиток і розташування окремих виробництв. Ресурсні властивості літосфери. Гірські породи та закономірності їх поширення. Мінеральні ресурси як чинник розташування видобувних і матеріало-, паливомістких виробництв. Забезпеченість мінеральними ресурсами. Вплив людини на літосферу. Глобальна ресурсна проблема людства.

Атмосфера та системи Землі. Сонячно-земні взаємодії. Сонячне випромінювання, відмінності випромінювання і поглинання тепла повітрям, поверхнею гірських порід і води. Тропосфера: температурний режим, зміна атмосферного тиску, вітри, вологість, опади. Погода. Синоптичні карти. Клімат. Кліматотвірні чинники. Кліматична карта. Карта кліматичних поясів. Характеристика типів клімату за кліматограмами. Вплив атмосфери на літосферу: вивітрювання, рельєфоутворення. Кліматичні умови як чинник розселення і розташування виробництва та інфраструктурних об'єктів. Ресурсний потенціал атмосфери.

Енергетичні кліматичні ресурси як чинник розвитку відновлюваної енергетики. Агрокліматичні ресурси та їх вплив на спеціалізацію сільського господарства. Стихійні атмосферні явища, їх прогнозування та засоби протидії. Кліматичні зміни на планеті.

Гідросфера та системи Землі. Запаси води на Землі. Світовий океан та його складові. Вплив процесів у літосфері на природу океанів. Роль океанів у формуванні гірських порід і рельєфу узбережжя. Вплив атмосферних процесів (явищ) на Світовий океан. Роль Світового океану у формуванні глобальних і місцевих систем повітряних потоків у нижніх шарах тропосфери. Ресурсний потенціал Світового океану та вплив людства на стан океанічних вод, запаси мінеральних, біологічних ресурсів. Води суходолу, чинники їх нерівномірного розподілу на материках та по території України. Взаємозв'язок геологічної будови, рельєфу і річкової мережі території. Вплив геологічних процесів на формування озер, пластів підземних вод. Взаємозв'язок клімату і вод суходолу. Прісна вода як ресурс і чинник розміщення населення та виробництва. Мінеральні й термальні води: поширення, використання. Водозабезпеченість регіонів і країн світу. Чинники дефіциту води. Сучасні системи очищення води. Опріснення морської води

Біосфера та системи Землі Біосфера та її складові. Закономірності поширення живих організмів на суходолі і в океанах. Природні чинники формування ареалів поширення рослин і тварин. Біологічні ресурси. Роль живих організмів у формуванні ґрунтів. Ґрунт – «дзеркало» ландшафту. Типи ґрунтів. Вплив ґрунтів на спеціалізацію господарства регіону, країни. Природні зони. Порівняння карт ґрунтів і природних зон світу та України.

Географічний простір. Світосистема як результат і процес формування глобальної єдності в системі «суспільство – природа». Функціонально-компонентний склад світосистеми: демографо-екологічна, економічна, інформаційно-технологічна, соціально-культурна, політична підсистеми. Географічний простір, його системоутворювальна роль та характеристики

Демографічні процеси у світосистемі. Динаміка чисельності населення світу. Природні, соціальні, економічні й екологічні чинники та просторові особливості природного руху населення у світі. Демографічний перехід, його фази. Статеві-вікова, шлюбно-сімейна структура населення. Демографічне старіння населення. Характеристика демографічної ситуації в країнах за статеві-віковими пірамідами. Особливості демографічної політики у країнах з різним типом відтворення. Міграції, їх показники, чинники та вплив на відтворення населення і його перерозподіл у світі. Просторові тенденції міграційних процесів. Якість життя як чинник природного і механічного руху населення. Демографічні чинники розвитку економіки та спеціалізації країн. Демографічні прогнози

Глобальна економіка. Поняття «глобальна економіка». Світовий ринок технологій, патентів і ліцензій, інформаційно-технологічних послуг. Система виробництва. Географічність міжнародної спеціалізації та кооперування виробництва. Роль транснаціональних корпорацій та вільних економічних зон у функціонуванні глобальної економіки. Глобальні ланцюги доданої вартості. Міжнародний ринок товарів: сутність, інфраструктура, ціноутворення. Виробництво сільськогосподарської продукції у світі: природні, соціальні, економічні чинники, особливості просторової організації. Видобування й споживання паливних мінеральних ресурсів, глобальні ринки вугілля, нафти й природного газу. Глобальні ланцюги доданої вартості у виробництві чорних металів, алюмінію, міді; чинники та форми спеціалізації країн. Сучасна географія виробництва транспортних засобів, електроніки, фармацевтичної продукції, чинники участі національних економік у глобальних ланцюгах доданої вартості. Виробництво текстилю, одягу, взуття: сучасна просторова організація, чинники міжнародної спеціалізації. Сучасні транспортно-логістичні системи та інформаційно-комунікаційні мережі як інфраструктурний каркас глобальної економіки. Світовий ринок інвестицій і фінансів. Туризм. Формування «інформаційного суспільства».

Політична географія та геополітика. Географічні складники політичної географії: географічний простір, території, географічні місця. Політичні складники: політичні інституції, політичні відносини, «сила». Територіально-політичні системи національного і наддержавного рівнів. Геополітика, її складові Зовнішня та внутрішня геополітика. Геополітика «сили». Різновиди «сили». Взаємозв'язок між національними та геополітичними інтересами держави.

Суспільна географія України. Українська держава і територія держави України. Політико-географічне положення України: глобальне, регіональне, сусідське. Політико-економічна оцінка державного кордону України. Реформування адміністративно-територіального устрою України.

Населення України. Кількість населення України. Відтворення населення: показники та природні, соціальні, економічні чинники народжуваності й смертності, їх просторові відмінності. Особливості вікового і статевого складу населення України. Міграційні процеси в Україні. Українці на світовому і регіональному ринку праці. Демографічна політика в Україні. Система розселення. Міські агломерації, урбанізація, субурбанізація і джентрифікація. Особливості сільських населених пунктів.

Економіка України в міжнародному поділі праці. Сучасні риси національної економіки України. Конкурентні переваги України на світових ринках сільськогосподарської продукції, рудної сировини і металів. Сучасні тенденції та регіональні відмінності розвитку енергетики в Україні. Замкнутий технологічний цикл розроблення і виробництва літаків в Україні, експорт та імпорт авіаракетної техніки. Виробництво автомобілів, сільськогосподарської техніки: тенденції розвитку, міжнародне кооперування. Місце України в глобальних ланцюгах доданої вартості виробництва та реалізації електронної продукції. Виробництва фармацевтичної продукції та побутової хімії: чинники та особливості розташування підприємств.

Особливості розвитку й просторової організації виробництва меблів, текстилю, одягу, взуття, продуктів харчування. Міжнародні транспортні коридори на території України. Офшорна розробка програмного забезпечення в Україні. Ресурсний потенціал і перспективи розвитку рекреаційного комплексу в Україні. Місце України на світовому ринку інвестицій і запозичень. Транснаціональні фінансові корпорації (банки, фінансові компанії) в Україні. Сучасні форми просторової організації виробництва товарів і послуг в Україні. Досвід реалізації планів сталого (збалансованого) розвитку в різних країнах та стратегія збалансованого розвитку України.

Рекомендована література:

1. Атлас вчителя Карти / відп. ред. В. В. Молочко. Київ : ДНВП «Картографія», 2010. С. 46–50. Масштаб до кожної карти.
2. Атлас України для 8-9 класу. Київ : Ін-т передових технологій, 2001. 47 с.
3. Багров М. В., Боков В. О., Черваньов І. Г. Землезнавство. К. : Либідь, 2000. 464 с.
4. Безуглий В. В., Козинець В. В. Регіональна економічна і соціальна географія світу. Київ. : Академія, 2003. 688 с.
5. Бескова Н. В., Уварова Г. Ш. Географія: зб. тестів для підгот. до зовніш. незалеж. оцінювання. Київ : Генеза, 2008. 136 с.
6. Бойко Р. Д., Чернюк Г. В. Основи фізичної географії. Київ : ІСДО, 1995. 288 с.
7. Бойко В. М., Міхелі С. В. Географія 7 клас. Харків : Сиція, 2016. 288 с.
8. Все страны мира : энциклопедический справочник / авт. сост. И. О. Родин, Т. М. Пименова. – Москва : Вече, 2002. 560 с.
9. Географічна енциклопедія України: в 3 т. / редкол. Маринич О. М. та ін. – Київ : УРЕ ім. М. П. Бажана, 1989. Т. 1. : А-Ж. 416 с.
10. Географічна енциклопедія України: в 3 т. / редкол. Маринич О. М. та ін. – Київ : УРЕ ім. М. П. Бажана, 1990. Т. 2. : 3-0. 480 с.

11. Географічна енциклопедія України: в 3 т. / редкол. Маринич О. М. та ін. Київ : УРЕ ім. М. П. Бажана, 1989-1993. Т. 3. : П-Я. 480 с.
12. Географія: навч. посіб. для старшокласників та абітурієнтів. Відповіді на всі питання нової програми. 5-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2006. 455 с.
13. Географія України : навч. посіб. / за ред. проф. В. Б. Некоса. Харків, 1993. 184 с.
14. Географія у завданнях і запитаннях: 6-10 кл.: пос. для вчителів та учнів / П. Г. Шищенко, П. О. Масляк, О. Я. Скуратович, Л. В. Тименко. Київ : Просвіта, 1995. 256 с.
15. Географія: тести 6-10 класи: посібник / автори-укладачі: В. В. Безуглий, Н. М. Дук. Київ : Академія, 2007. 448 с.
16. Географія материків та океанів: Атлас для 7 класу. Київ : Ін-т передових технологій, 2001. 43 с.
17. Географія. Я впізнаю світ: дитяча енцикл. / авт.-упорядн. В. А. Маркін. Київ : Школа, 2001. 496 с.
18. Географія. Комплексне видання: Довідник. Репетитор. Тренувальні тестові завдання / Градова В.О., Грінченко О. І., Довгань Г. Д. та ін. Київ : Літера ЛТД, 2011. 336 с.
19. Гільберг Т. Г., Паламарчук Л. Б. Географія 6 клас. Київ : Грамота, 2015. 240 с.
20. Грома В. Д., Гілецький Й. Р. Географія 8 клас. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. 32 с.
21. Дахно І. І., Тимофієв С. М. Країни світу. Енциклопедичний довідник. Київ : МАПА, 2005. 608 с.
22. Довгань Г. Д., Стадник О. Г. Географія 10 клас. Харків : Ранок, 2018. 240 с.
23. Економічна та соціальна географія світу. Атлас для 10 класу. Київ : ДНВП Картографія, 2002. 39 с.
24. Економічна і соціальна географія світу: проб. Підручник для 10 кл. серед. шк. / за ред. Б. П. Яценка. Київ : АртЕК, 1997. 288 с.
25. Історія географічних відкриттів. Дослідження материків. Харків : МОСТ, 2003. 224 с.
26. Коберник С.Г., Коваленко Р. Р. Фізична географія материків і океанів: підручник для 7-го класу. Київ : Навчальна книга, 2007.
27. Ковальчук Г. О., Паламарчук Л. Б., Скуратович О. Я. Географія: збірник завдань для державної підсумкової атестації з географії за курс основної і старшої школи. Харків : Гімназія, 2004. 296 с.
28. Масляк П. О., Дахно І. І. Економічна і соціальна географія світу: підручник для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. / за ред. П. О. Масляка. Київ : Вежа, 2003. 280 с.
29. Новий довідник : Географія / за ред. Л. В. Пасенко. Київ : Казка, 2008. 992 с.
30. Наша планета. Атлас для 6 класу. Київ : Ін-т передових технологій, 2001. 25 с.
31. Паламарчук Л. Б., Гільберг Т. Г., Довгань А. І. Географія 11 клас. Київ : Генеза, 2011. 308 с.
32. Пестушко В. Ю., Уварова Г. Є. Загальна географія: підручник для 6 кл. Київ : Генеза, 2006. 240 с.
33. Пестушко В. Ю., Уварова Г. Є. Географія материків і океанів: підруч. для 7 кл. серед. загальноосвіт. шк. Київ : Абрис, 2003. 384 с.
34. Свір Н. В. Географія: Типові тестові завдання. Київ : Літера ЛТД, 2011. 128 с.
35. Скуратович О. Я., Коваленко Р. Р., Круглик Л. І. Географія: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл. Київ : Педагогічна преса, 2006. 198 с.
36. Соціально-економічна географія світу / за ред. Кузика С. П. Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. 256 с.
37. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. Одеса : Астропринт, 2005. 632 с.

38. Шищенко П. Г., Муніч Н. В Географія України: підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. – Київ : Зодіак-ЕКО, 2008. 256 с.

МАТЕМАТИКА

Тематичний виклад змісту

Математичний аналіз

Поняття множини. Операції над множинами. Принцип математичної індукції. Елементи комбінаторики.

Поняття функції та способи її завдання. Послідовності та їх види. Границя послідовності. Нескінченно малі та нескінченно великі послідовності, зв'язок між ними. Властивості границі послідовності. Монотонні послідовності.

Означення похідної. Односторонні похідні. Диференційованість функцій. Диференціал. Геометричний зміст похідної та диференціалу. Дотична до кривої в деякій її точці.

Означення та властивості первісної функції. Таблиця невизначених інтегралів. Методи інтегрування: заміна змінної, інтегрування частинами. Інтегрування раціональних функцій.

Означення визначеного інтеграла. Необхідна умова інтегровності функції. Верхні та нижні суми Дарбу, їх властивості. Критерій інтегровності функцій. Класи інтегрованих функцій. Основні властивості визначеного інтеграла. Формула Ньютона-Лейбніца.

Функціональні ряди і їх збіжність. Степеневий ряд. Розклад функцій в ряд Тейлора. Кратні і криволінійні інтеграли.

Алгебра і геометрія

Означення вектора. Лінійні операції над векторами та їх властивості. Лінійна залежність та незалежність векторів. Поняття тривимірного векторного простору. Скалярний, векторний і мішаний добуток векторів. Застосування векторів до розв'язування задач.

Афінна і прямокутна декартова системи координат. Деякі основні задачі аналітичної геометрії у декартовій системі координат. Перетворення координат вектора. Перетворення координат точки при переході до нової системи координат.

Типи рівнянь прямої а площини та у просторі. Взаємне розташування двох прямих. Відстань від точки до прямої. Кут між прямими.

Загальне рівняння кривої другого порядку. Означення матриці, види матриць. Елементарні перетворення рядків матриці. Дії над матрицями. Визначник квадратної матриці першого, другого, третього, n -го порядку. Поняття матриці, оберненої до даної матриці.

Поняття лінійного алгебраїчного рівняння, системи лінійних алгебраїчних рівнянь. Розв'язок системи лінійних алгебраїчних. Сумісні, несумісні, визначені, невизначені системи лінійних алгебраїчних рівнянь.

Методи розв'язування систем лінійних рівнянь (матричний спосіб, метод послідовного виключення змінних).

Кільце многочленів від однієї змінної. Корені многочлена. Основна теорема алгебри.

Дискретна математика

Графи. Задання графів. Маршрути в графах. Алгоритми відшукування мінімального маршруту в навантаженому та ненавантаженому графі.

Булеві функції. Повнота системи булевих функцій. Критерій Поста повноти булевих функцій.

Відношення еквівалентності. Класи еквівалентності їх властивості. Зв'язок відношення еквівалентності заданого на множині з розбиттями цієї множини.

Функціональна відповідність. Ін'єктивна та бієктивна відповідності. Теореми про існування оберненої функціональної відповідності та оберненого відображення.

Методика математики

Предмет методики викладання математики: історія розвитку і сучасний етап методики викладання математики, як наукової дисципліни; цілі навчання математики в школі; значення шкільного курсу математики в загальній освіті.

Методи навчання. Їх класифікація. Методи наукового пізнання в школі: загальна характеристика і класифікація методів навчання; репродуктивні й продуктивні методи навчання; аналіз і синтез, їх роль у процесі навчання математики, загальна характеристика цих методів; індуктивний метод, особливості його використання на різних етапах навчання математики, дедуктивний метод у шкільному курсі математики.

Форми організації навчання математики. Урок математики, його специфіка і структура: урок і його структура; основні вимоги; типи уроків; підготовка учителя до уроку; аналіз уроку і плани уроків.

Математичні поняття, твердження і доведення в шкільному курсі математики. Загальні методи навчання розв'язування математичних задач: математичні поняття, їх виникнення і розвиток; математичні твердження; математичні доведення.

Задачі в навчанні математики: значення навчальних математичних задач; роль задач в процесі навчання математики; навчання математики через задачі; загальні методи розв'язування математичних задач.

Рекомендована література

1. Дороговцев А.Я. Математичний аналіз. Ч.1, 2. – Київ: Либідь, 1994. – 316 с.
2. Дюженкова Л.І. Математичний аналіз у задачах і прикладах. Ч.1, 2. – Київ: Вища школа, 2002.
3. Давидов М.А. Курс математичного аналізу. – Ч. 1, 2, 3. - К.: Вища школа, 1978.
4. Атанасян Л.С. Геометрія. – К.: Вища школа, 1976. – 455 с.
5. Білоусова В.П., Ільїн І.Г. та ін. Аналітична геометрія. – К.: Вища школа, 1973. – 327 с.
6. Завало С.Т. Курс алгебри. – К.: Вища школа, 1985. – 503 с.
7. Курош А.Г. Курс высшей алгебры. - М.: Наука, 1971. – 399 с.
8. Калужнін Л.А., Вишенський В.А., Шуб Ц.О. Лінійні простори. – К.: Вища школа, 1971. – 344 с.
9. Бардачов Ю.М. Дискретна математика. – К.: Вища школа, 2008. – 383с.
10. Капітонова Ю.В. Основи дискретної математики. – К.: Наукова думка, 2002. – 578 с.
11. Андрійчук В.І. Вступ до дискретної математики: Навчальний посібник /В.І. Андрійчук, М.Я. Комарницький, Ю.Б. Іщук. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 254 с.
12. Нікольський Ю.В. Дискретна математика: Підручник / Ю.В. Нікольський, В.В. Пасічник, Ю.М. Щербина. - Львів: Магнолія Плюс, 2005. – 608 с.
13. Швай О.Л. Дискретна математика. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 188 с.
14. Коваль Л.В. Методика навчання математики: теорія і практика: підр./ Л.В.Коваль, С.О.Скворцова. –2-ге вид., перероб. та допов. –Х.: Принт-Лідер, 2012. –417 с.
15. Каплінський В.В. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник /В.В.Каплінський. –Вінниця: ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015 –224 с.
16. Практикум з методики навчання математики. Загальна методика: Навчальний посібник для організації самостійної роботи студентів математичних спеціальностей педагогічних університетів / З.І.Слепкань, А.В.Грохольська, та ін.За редакцією професора З.І.Слепкань. –К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. –292 с.
17. Слепкань З.І. Методика навчання математики: Підручник/ З.І.Слепкань.– К.:Вища школа,2006. –582 с.

18. БевзГ.П. Методика викладання математики: Навч. посібник/ Г.П.Бевз. – К.:Вища шк., 1989. –367 с.

ФІЗИКА

Тематичний виклад змісту

Механіка

1. Механічний рух. Траєкторія. Система відліку. Відносність руху. Шлях і переміщення. Додавання переміщень та швидкостей. Середня швидкість. Миттєва швидкість. Швидкості, які зустрічаються в природі і техніці. Прискорення.

2. Рівномірний і рівноприскорений прямолінійний рухи. Прискорення вільного падіння. Графіки залежностей кінематичних величин від часу при рівномірному та рівноприскореному рухах.

3. Рівномірний рух по колу. Період і частота обертання. Кутова швидкість. Доцентрове прискорення (без виводу формул).

4. Перший закон Ньютона. Інерціальні системи відліку. Маса. Сила. Додавання сил. Другий закон Ньютона. Третій закон Ньютона.

5. Гравітаційні сили. Закон всесвітнього тяжіння. Сила тяжіння. Вага тіла. Невагомість. Рух штучних супутників. Перша космічна швидкість.

6. Сила пружності. Закон Гука.

7. Сила тертя. Коефіцієнт тертя.

8. Момент сил. Умови рівноваги тіл. Види рівноваги.

9. Імпульс тіла (кількість руху). Закон збереження імпульсу. Реактивний рух. Досягнення вітчизняної космонавтики.

10. Механічна робота і потужність. Кінетична і потенціальна енергія. Закон збереження енергії в механічних процесах.

11. Тиск рідин і газів. Закон Паскаля. Сила Архімеда. Умови плавання тіл.

Молекулярна фізика і термодинаміка

12. Основні положення молекулярно-кінетичної теорії та їх дослідне обґрунтування. Маса і розмір молекул. Стала Авогадро. Броунівський рух.

13. Швидкість теплового руху молекул. Дослід Штерна.

14. Ідеальний газ. Основне рівняння молекулярно-кінетичної теорії ідеального газу. Температура та її вимірювання. Абсолютна температурна шкала.

15. Рівняння стану ідеального газу (рівняння Менделєєва—Клапейрона).

16. Ізопроееси в газах.

17. Термодинамічні параметри стану тіла. Внутрішня енергія тіла і способи її зміни. Кількість теплоти. Питома теплоємність.

18. Робота в термодинаміці. Перший закон термодинаміки і його застосування до ізопроеесів в ідеальному газі. Адіабатний процес.

19. Оборотні і необоротні процеси. Необоротність теплових процесів. Принцип дії теплових двигунів. ККД теплових двигунів і його максимальне значення. Шляхи підвищення ККД. Екологічні проблеми, пов'язані з використанням теплових двигунів.

20. Пароутворення та конденсація. Питома теплота пароутворення. Кипіння. Залежність температури кипіння рідини від тиску.

21. Насичена і ненасичена пара. Вологість повітря. Вимірювання вологості повітря.

22. Плавлення та тверднення. Питома теплота плавлення. Питома теплота згорання палива.

23. Рівняння теплового балансу для найпростіших теплових процесів.

24. Властивості поверхні рідини. Поверхневий натяг рідин. Сила поверх натягу. Змочування. Капілярні явища.

25. Кристалічні та аморфні тіла. Механічні властивості твердих тіл: пружність, міцність, пластичність. Види деформацій. Модуль Юнга.

Основи електродинаміки

26. Електризація тіл. Електричний заряд. Його дискретність. Закон збереження електричного заряду. Закон Кулона.

27. Електричне поле. Напруженість електричного поля. Лінії напруженості електричного поля. Принцип суперпозиції полів.

28. Провідники в електричному полі. Електростатичний захист.

29. Діелектрики в електричному полі. Діелектрична проникність речовини.

30. Робота електричного поля під час переміщення заряду.

31. Потенціал. Різниця потенціалів. Напряга. Зв'язок між напрягою і напруженістю однорідного електричного поля.

32. Електроємність. Конденсатори. Види конденсаторів. Ємність плоского конденсатора. З'єднання конденсаторів.

33. Енергія електричного поля.

34. Електричний струм. Умови існування електричного струму. Сила струму. Закон Ома для ділянки кола. Послідовне і паралельне з'єднання провідників.

35. Електрорушійна сила джерела струму. Закон Ома для повного кола.

36. Робота і потужність постійного електричного струму. Закон Джоуля-Ленца.

37. Електричний струм у металах. Електронна провідність металів. Залежність опору металу від температури. Надпровідність.

38. Електричний струм у розчинах і розплавах електролітів. Закони електролізу. Застосування електролізу.

39. Електричний струм у вакуумі. Термоелектронна емісія. Діод. Електронно-променева трубка.

40. Електричний струм у газах. Самостійний і несамостійний газові розряди. Використання газових розрядів у техніці. Плазма.

41. Електричний струм у напівпровідниках. Власна та домішкова провідність напівпровідників. Залежність електропровідності від температури.

42. Електронно-дірковий перехід. Напівпровідниковий діод і транзистор. Використання напівпровідникових приладів у техніці.

43. Взаємодія струмів. Магнітне поле струму. Індукція магнітного поля. Сила Ампера. Сила Лоренца.

44. Магнітні властивості речовин. Магнітна проникність. Парамагнетики, діамагнетики, феромагнетики. Природа феромагнетизму. Магнітний запис інформації.

45. Електромагнітна індукція. Магнітний потік. Закон електромагнітної індукції. Правило Ленца.

46. Самоіндукція. Індуктивність. Енергія магнітного поля.

Коливання і хвилі

47. Гармонічні коливання. Зміщення, амплітуда, період, частота, фаза коливань. Вільні й вимушені коливання. Перетворення енергії при гармонічних коливаннях. Резонанс.

48. Математичний маятник. Пружинний маятник. Період коливань математичного і пружинного маятників.

49. Поширення механічних коливань у пружних середовищах. Поперечні і поздовжні хвилі. Довжина хвилі. Зв'язок між довжиною хвилі, швидкістю її поширення та періодом (частотою).

50. Звукові хвилі. Швидкість поширення звуку. Гучність звуку та висота тону. Акустика. Акустичний резонанс. Інфразвуки. Ультразвуки.

51. Вільні і вимушені електромагнітні коливання в коливальному контурі. Перетворення енергії в коливальному контурі. Власна частота і період електромагнітних коливань (формула Томсона).

52. Вимушені електричні коливання. Змінний електричний струм. Генератор змінного струму.

53. Резонанс у колах змінного струму.

54. Трансформатор. Холостий хід. Коефіцієнт трансформації. Передача електроенергії на великі відстані. Проблема пошуку та використання екологічно чистих джерел енергії.

55. Електромагнітне поле. Електромагнітні хвилі та швидкість їх поширення. Шкала електромагнітних хвиль. Властивості випромінювання різних діапазонів довжин хвиль.

Оптика

56. Прямолінійне поширення світла. Швидкість світла та її вимірювання. Закони відбивання світла. Побудова зображень, що дає плоске дзеркало.

57. Закони заломлення світла. Абсолютний та відносний показники заломлення. Повне внутрішнє відбивання. Дисперсія світла.

58. Лінза. Оптична сила лінзи. Формула тонкої лінзи. Побудова зображень, що дає тонка лінза. Око як оптична система.

59. Інтерференція світла. Досліди Френеля.

60. Дифракція світла. Дифракційна решітка. Вимірювання довжини світлової хвилі за допомогою дифракційної решітки.

61. Поляризація світла та її застосування в техніці.

Елементи теорії відносності

62. Принципи теорії відносності Ейнштейна. Швидкість світла у вакуумі як гранична швидкість передачі сигналів. Залежність маси тіла від швидкості. Закон взаємозв'язку маси та енергії.

Квантова фізика

63. Гіпотеза Планка. Стала Планка. Кванти світла.

64. Фотоефект та його закони. Рівняння Ейнштейна для фотоефекту. Застосування фотоефекту в техніці. Вакуумний та напівпровідниковий фотоелементи.

65. Фотон. Енергія та імпульс фотона. Тиск світла. Дослід Лебедева. Корпускулярно-хвильовий дуалізм.

66. Класичне уявлення про будову атома. Дослід Резерфорда.

67. Квантові постулати Бора. Випромінювання і поглинання енергії атомом. Неперервний та лінійчатий спектри. Спектри випромінювання і поглинання. Спектральний аналіз. Лазер.

68. Склад ядра атома. Ізотопи. Енергія зв'язку атомних ядер. Ядерні реакції.

69. Поділ ядер урану. Ланцюгова ядерна реакція. Енергетичний вихід ядерної реакції. Ядерний реактор. Проблеми розвитку енергетики в Україні.

70. Термоядерні реакції. Токамак.

71. Радіоактивність. Закон радіоактивного розпаду. Бета-розпад. Нейтрино. Штучна радіоактивність.

72. Альфа-, бета-частинки, гама-промені. Методи реєстрації іонізуючого випромінювання. Поглинена доза випромінювання. Біологічна дія радіоактивного випромінювання та захист від нього.

Рекомендована література

1. Гончаренко С. У. Фізика : підр. для 9 кл. загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням фізики та спец. шкіл. Ч.1. – К. : Освіта, 2006. – 320 с.

2. Гончаренко С. У. Фізика : підр. для 9 кл. загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням фізики та спец. шкіл. Ч.2. – К. : Освіта, 2006. – 270 с.

3. Гончаренко С. У. Фізика : підр. для 11 кл. – К. : Освіта, 1998. – 288 с.

4. Гельфгат І. М., Ненашев І. Ю. Фізика. Збірник задач. 9 кл. – Х. : Гімназія, 2004. – 134 с.

5. Гельфгат І. М., Ненашев І. Ю. Фізика. Збірник задач. 10 кл. – Х. : Гімназія, 2001. – 112 с.

6. Пістун П. Фізика. Збірник задач. 11 кл. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2004. – 207 с.

7. Головіна Н. А. Молекулярна фізика й термодинаміка в запитаннях та задачах : навч. посіб. – Луцьк: Вежа-Друк, 2017. – 190 с.

8. Фізика : тестові завдання для вступників / [М. С. Богданюк, В. В. Божко, О. М. Бірук, В. П. Доскоч, О. С. Мартинюк, В. П. Муляр, С. А. Федосов, Г. П. Шаварова]. – [5-те вид.]. – Луцьк : РВВ „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 148 с.

9. Савчук А.Й., Юрійчук І.М. Фізика ядра і елементарних частинок: Задачі та методика їх розв'язування. – Чернівці:Рута, 2007. – 88 с.

ХІМІЯ

Тематичний виклад змісту

Вступ

Предмет хімії. Короткі відомості з історії розвитку хімії.

Значення хімії у створенні нових матеріалів, розв'язанні сировинної та енергетичної проблем, у повсякденному житті. Хімія та екологія.

Місце хімії серед наук про природу. Значення хімії для розуміння наукової картини світу.

Початкові хімічні поняття

Речовина, матеріал, тіло. Чисті речовини й суміші. Явища фізичні та хімічні. Хімічна реакція, її ознаки.

Атомно-молекулярне вчення в хімії. Атом як форма існування хімічного елемента. Поширеність хімічних елементів у природі. Назви та символи хімічних елементів за сучасною українською номенклатурою. Відносна атомна маса хімічних елементів. Молекулярна й немoleкулярна будова речовин. Молекула. Відносна молекулярна маса. Моль. Молярна маса. Валентність. Складання хімічних формул за валентністю. Складні і прості речовини. Алотропія.

Основні закони хімії: закон збереження маси та енергії, закон сталості складу речовин, закон об'ємних відношень газів. Закон Авогадро і висновки з нього. Число Авогадро, молярний об'єм газів, відносна густина газів. Молярна маса суміші газів, склад суміші.

Прості речовини. Повітря

Прості речовини метали і неметали, порівняння їх загальних фізичних властивостей.

Оксиген як хімічний елемент. Кисень як проста речовина. Оксиген у природі. Фізіологічна дія кисню. Добування кисню в лабораторії. Реакція розкладу. Фізичні властивості кисню.

Хімічні властивості кисню: взаємодія з вугіллям, сіркою, фосфором, залізом. Реакція сполучення. Поняття про окиснення та оксиди.

Повітря та його склад. Охорона повітря від забруднення. Горіння та повільне окиснення. Умови виникнення і припинення горіння. Застосування кисню. Кругообіг кисню в природі. Добування кисню в промисловості.

Гідроген як хімічний елемент. Водень як проста речовина. Гідроген у природі. Добування водню в лабораторії. Реакція заміщення. Фізичні властивості водню. Запобіжні заходи під час роботи з воднем.

Хімічні властивості водню: взаємодія з киснем та оксидами металів. Поняття про відновлення.

Складні речовини. Основні класи неорганічних сполук

Оксиди, їх склад, назви, визначення. Оксиди в природі. Вода як найважливіший природний оксид. Значення води у природі, народному господарстві та побуті. Фізичні властивості води. Кругообіг води у природі. Охорона природних водойм від забруднення.

Хімічні властивості води: взаємодія з металами, неметалами, оксидами металів і неметалів, розкладання води. Кислоти, їх склад, назви, класифікація. Оксигеномісні і

безоксигенові кислоти. Хімічні властивості кислот: дія на індикатори, взаємодія з металами та їх оксидами. Реакція обміну. Запобіжні заходи під час роботи з кислотами.

Хлоридна кислота: властивості, добування, застосування.

Основи, їх склад, назви, класифікація. Фізичні властивості основ. Луги. Добування лугів. Хімічні властивості: дія на індикатори, взаємодія з кислотами. Реакція нейтралізації як вид реакції обміну. Взаємодія лугів з оксидами. Розкладання нерозчинних основ під час нагрівання. Запобіжні заходи під час роботи з лугами.

Поняття про амфотерні гідроксиди та оксиди.

Солі, їх склад, назви, визначення, значення. Хімічні властивості: взаємодія з металами, кислотами, основами, солями.

Класифікація неорганічних речовин. Узагальнення знань про основні класи неорганічних сполук, генетичний зв'язок.

Хімічні реакції

Класифікація хімічних реакцій. Реакції сполучення, розкладу, заміщення, обміну, закономірності їх перебігу.

Енергетичний ефект хімічних реакцій: екзо- та ендотермічні реакції. Термохімічні рівняння.

Загальне уявлення про швидкість хімічних реакцій, чинники, від яких вона залежить. Поняття про каталіз. Реакції каталітичні й некаталітичні. Значення каталітичних процесів.

Хімічна рівновага. Реакції оборотні й необоротні. Чинники, які впливають на стан хімічної рівноваги. Принцип Ле Шательє.

Періодичний закон і Періодична система хімічних елементів Д.І. Менделєєва. Будова атома

Спроби класифікації хімічних елементів.

Періодичний закон. Періодична система хімічних елементів – графічний вираз періодичного закону. Поняття про періоди і групи.

Фізичний зміст періодичного закону. Поняття про радіоактивність і будову атома.

Склад атомних ядер. Ізотопи (стабільні й радіоактивні). Поняття про радіоактивний розпад хімічних елементів і шкідливий вплив на живі організми радіоактивного випромінювання.

Рух електронів в атомі. Будова електронних оболонок атомів елементів. Залежність властивостей елементів від періодичної зміни електронних структур атомів. Поняття про радіус атома, електронегативність.

Характеристика хімічних елементів за положенням у періодичній системі та будовою атома.

Наукове значення періодичного закону. Життя й діяльність Д.І.Менделєєва.

Хімічний зв'язок і будова речовини

Природа хімічного зв'язку. Ковалентний зв'язок, його утворення. Полярний і неполярний ковалентний зв'язок.

Іонний зв'язок. Кристалічні ґратки. Атомні, молекулярні та іонні кристали. Валентність і ступінь окиснення.

Окисно-відновні реакції. Поняття про метод електронного балансу. Значення окисно-відновних реакцій у природі й техніці.

Розчини

Поняття про розчин і розчинність. Значення розчинів у житті і практичній діяльності людини. Процес розчинення, його фізико-хімічний зміст. Залежність розчинності від різних чинників. Поняття про кристалогідрати. Розчини насичені і ненасичені, концентровані і розбавлені.

Роль води як розчинника у живій і неживій природі. Будова молекули води. Вода як полярний розчинник.

Масова частка розчиненої речовини. Приготування розчинів з певною масовою часткою розчиненої речовини.

Розчини кислот, лугів, солей у воді. Електроліти і неелектроліти.

Дисоціація кислот, основ і солей у водних розчинах. Сильні і слабкі електроліти. Реакції обміну між розчинами електролітів. Іонні рівняння.

Взаємодія складових частин солі зі складовими частинами води. Гідроліз солей, реакція середовища.

Загальні відомості про метали

Місце елементів металів у Періодичній системі хімічних елементів Д.І. Менделєєва та особливості будови їх атомів. Металічний хімічний зв'язок. Загальні фізичні властивості металів.

Хімічні властивості металів: взаємодія з киснем, галогенами, сіркою; відношення до води, кислот, солей.

Метали в природі. Загальні способи добування металів. Електроліз розплавів і розчинів солей, лугів і кислот, його зміст і застосування.

Корозія металів і способи захисту від корозії. Поняття про сплави, чавун і сталь. Доменне виробництво чавуну. Способи виробництва сталі. Проблема безвідходних виробництв у металургії та охорона довкілля. Застосування металів і сплавів у сучасній техніці. Розвиток металургії в Україні.

Загальна характеристика лужних металів. Застосування сполук натрію і калію.

Натрій і Калій як представники лужних металів: будова атомів, поширення у природі. Фізичні властивості натрію і калію. Хімічні властивості: взаємодія з киснем, галогенами, сіркою, водою. Добування, застосування натрію і калію.

Кальцій: будова атома, поширення у природі. Фізичні і хімічні властивості кальцію: взаємодія з киснем, галогенами, сіркою, водою. Добування, застосування кальцію. Оксид і гідроксид кальцію, їх властивості і застосування.

Алюміній: будова атома, поширення у природі. Фізичні і хімічні властивості алюмінію: взаємодія з киснем, галогенами, сіркою, водою, кислотами. Відновлення алюмінієм оксидів металів. Застосування. Оксид і гідроксид алюмінію, їх амфотерність.

Ферум: будова атома, поширення у природі. Фізичні властивості заліза. Хімічні властивості: взаємодія з киснем, галогенами, сіркою, водою, кислотами, солями. Оксиди та гідроксиди феруму. Застосування.

Загальні відомості про неметали та їх сполуки

Місце елементів-неметалів у Періодичній системі. Загальна характеристика Оксигену і Сульфур, будова їхніх атомів, властивості, поширення у природі.

Озон, його властивості, застосування. Роль озонового шару для життя організмів на Землі.

Хімічні властивості кисню і сірки: взаємодія з металами і неметалами. Застосування. Сульфур (IV) і сульфур (VI) оксиди.

Сульфатна кислота. Фізичні властивості сульфатної кислоти. Хімічні властивості: взаємодія з металами, оксидами металів, основами, солями. Якісна реакція на сульфат-іон. Сульфати. Значення сульфатної кислоти і сульфатів у промисловості.

Хімічні реакції, покладені в основу виробництва сульфатної кислоти, закономірності їх перебігу, охорона праці і довкілля.

Нітроген і Фосфор, їх місце в періодичній системі, будова атомів. Алотропні модифікації фосфору. Азот і фосфор, як прості речовини: будова молекул, поширення у природі. Фізичні властивості азоту і фосфору. Хімічні властивості: взаємодія з металами (магній, літій), воднем, киснем. Застосування. Аміак: будова молекули, добування в лабораторії. Фізичні властивості аміаку. Хімічні властивості: взаємодія з киснем, водою, кислотами. Застосування.

Солі амонію. Фізичні властивості солей амонію. Хімічні властивості: взаємодія з лугами, солями, розкладання під час нагрівання. Якісна реакція на іони амонію. Добування солей амонію в лабораторії.

Промисловий синтез аміаку: вибір оптимальних умов синтезу, будова і робота колони

синтезу.

Нітроген (II) і нітроген (IV) оксиди. Фосфору (V) оксид, їх фізичні й хімічні властивості, взаємодія з водою. Застосування.

Нітратна й ортофосфатна кислоти. Їх властивості. Взаємодія розбавленого і концентрованого розчинів нітратної кислоти з металами. Застосування.

Нітрати і фосфати. Поняття про нітрати, проблема їх вмісту в продуктах харчування. Загальні відомості про нітратні й фосфорні добрива. Колообіг нітрогену в природі.

Карбон і Силіцій, їх місце в періодичній системі, будова атомів. Алотропні модифікації карбону. Хімічні властивості вуглецю і силіцію: взаємодія з киснем, воднем, відновні властивості.

Карбону (II) і карбону (IV) оксиди. Силіцій (IV) оксид. Їх властивості, застосування. Добування карбону (IV) оксиду. Поняття про парниковий ефект.

Карбонатна кислота і карбонати. Якісна реакція на карбонат-іони. Перетворення карбонатів. Поняття про кислі солі. Поняття про твердість води. Колообіг карбону в природі. Силікатна кислота і силікати.

Поняття про будівельні матеріали: скло, цемент, бетон.

Поширення Карбону і Силіцію в природі, їх значення в живій і неживій природі.

Органічні сполуки

Поняття про органічні сполуки. Елементи-органогени. Спільні і відмінні ознаки неорганічних і органічних речовин (елементний склад, типи хімічних зв'язків, розчинність, термічна стійкість). Природні й синтетичні органічні речовини. Метан – найпростіша органічна сполука. Його склад, електронна формула, тетраедрична будова молекули. Фізичні властивості, поширення у природі. Хімічні властивості: горіння, термічне розкладання, хлорування. Застосування метану та його галогенопохідних.

Гомологічний ряд метану. Загальна формула парафінів. Молекулярні і структурні формули гомологів метану (C_1-C_{10}), гомологічна різниця. Зигзагоподібна будова карбонового ланцюга. Фізичні властивості насичених вуглеводнів. Хімічні властивості: відношення до розчинів кислот, лугів, калій перманганату, повне і часткове окиснення, термічне розкладання, галогенування.

Явище ізомерії. Ізомерія насичених вуглеводнів. Міжнародна номенклатура. Залежність властивостей речовин від їх хімічної будови. Теорія хімічної будови органічних речовин О.М.Бутлерова. Розвиток теорії будови, її значення.

Ненасичені вуглеводні. Етилен та ацетилен як представники ненасичених вуглеводнів. Склад молекул, електронні та структурні формули, кратні зв'язки. Фізичні властивості етилену й ацетилену. Хімічні властивості: повне і часткове окиснення, приєднання водню, галогенів, галогеноводнів. Застосування етилену й ацетилену. Добування ацетилену карбідним способом і з метану (хімізм процесів).

Гомологічні ряди етилену й ацетилену. Загальні формули етиленових і ацетиленових вуглеводнів. Ізомерія карбонового скелету, положення кратного зв'язку і геометрична ізомерія. Поняття про номенклатуру алкенів і алкінів.

Поняття про полімери на прикладі поліетилену. Реакція полімеризації. Загальна формула поліетилену. Будова полімерного ланцюга. Застосування поліетилену. Склад поліпропілену, полівінілхлориду, політетрафторетилену, застосування пластмас на їх основі.

Бензен як представник ароматичних вуглеводнів. Його склад, електронна й структурна формули, фізичні властивості. Хімічні властивості бензену: горіння, реакції заміщення (бромовання) і приєднання (водню, хлору), відношення до розчину калій перманганату.

Застосування бензену. Поняття про хімічні засоби захисту рослин.

Взаємозв'язок насичених, ненасичених і ароматичних вуглеводнів.

Нафта, вугілля, природний газ як вуглеводнева сировина. Склад і використання природного і супутніх нафтових газів.

Склад і властивості нафти. Основні процеси переробки: перегонка, крекінг. Застосування нафтопродуктів.

Продукти коксування кам'яного вугілля, їх застосування.

Насичені одноатомні спирти. Гомологічний ряд спиртів, загальна формула. Поняття про функціональну гідроксильну групу. Метанол і етанол як представники насичених одноатомних спиртів. Склад молекул, електронні і структурні формули. Фізичні властивості метанолу й етанолу. Хімічні властивості: горіння, взаємодія з лужними металами, водень галогенідами, внутрішньомолекулярна дегідратація. Отруйність спиртів, їх згубна дія на організм людини. Застосування метанолу й етанолу.

Ізомерія карбонового скелету та місця функціональної групи. Поняття про номенклатуру спиртів.

Гліцерол як представник багатоатомних спиртів. Склад його молекули, структурна формула, фізичні властивості. Взаємодія з натрієм, купрум (II) гідроксидом. Застосування гліцеролу.

Фенол, склад його молекули, структурна формула, фізичні властивості. Взаємодія з натрієм, лугом. Охорона довкілля від промислових відходів, які містять фенол.

Поняття про альдегіди (на прикладі оцтового альдегіду). Склад молекули, електронна і структурна формули. Функціональна карбонільна група. Реакції окиснення і відновлення. Застосування оцтового альдегіду.

Насичені одноосновні карбонові кислоти. Функціональна карбоксильна група. Оцтова кислота як представник карбонових кислот. Склад молекули, електронна і структурна формули, фізичні властивості. Хімічні властивості: електролітична дисоціація, взаємодія з металами, лугами, спиртами. Застосування кислоти.

Взаємозв'язок між вуглеводнями, спиртами, альдегідами і карбоновими кислотами.

Естери (складні ефіри). Реакція естерифікації. Застосування естерів.

Жири як естери. Гідроліз жирів (на прикладі тристеарину). Поняття про гідрування жирів. Значення жирів у життєдіяльності організмів.

Склад мила, його миюча дія. Поняття про синтетичні миючі засоби, охорона довкілля від забруднень ними.

Глюкоза як представник вуглеводів, альдегідоспирт. Молекулярна і структурна (альдегідна форма) формули глюкози. Фізичні властивості. Поширення у природі. Спиртове бродіння глюкози, взаємодія з купрум (II)гідроксидом.

Сахароза, крохмаль, целюлоза, склад їх молекул. Поширення у природі, застосування. Загальна схема виробництва цукру. Значення вуглеводів у життєдіяльності організмів. Поняття про штучні волокна.

Білки, склад їх молекул, хімічна будова. Амінокислоти як складові частини білків, функціональні групи амінокислот. Здатність амінокислот утворювати полімерні молекули. Значення амінокислот і білків у життєдіяльності організмів. Поняття про синтетичні волокна на прикладі капрону.

Взаємозв'язок між органічними сполуками, їх різноманітність.

Узагальнення знань про неорганічні та органічні речовини

Основні поняття, закони і теорії хімії. Хімічний зв'язок і будова неорганічних та органічних речовин.

Взаємозв'язок складу, будови, властивостей і застосування неорганічних та органічних сполук.

Генетичний зв'язок між неорганічними та органічними речовинами.

Рекомендована література

1. Альонкіна К. В. Ґрунтова підготовка до ЗНО та ДПА за 50 тижнів/ К. В. Альонкіна, Т. Д. Сотниченко. – Харків: Веста, 2012. 256 с.
2. Березан О. В. Хімія. Довідник школяра / О. В. Березан. – Тернопіль: Підручники та посібники, 2014. 640 с.

3. Березан О. В. Хімія: міні-довідник для підготовки до ЗНО / О. В. Березан; ред. В. Тарнопольський. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2014. – 207 с.
4. Березан О. В. Хімія. Комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання/ О. В. Березан. Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. – 368 с.
5. Гога С. В. Комплексний довідник “Хімія”. Крок до ВНЗ / С. В. Гога, Ю. В. Ісаєнко. – Харків: Весна, 2011. – 378 с.
6. Гриньова М. В. Хімія: Довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів / М. В. Гриньова, Н. І. Шиян і ін. – Київ: Літера ЛТД, 2018. – 464 с.
7. Конкурсні тестові завдання з хімії / [А. М. Українець, Я. М. Каличак, В. С. Дутка, Г. Д. Левицька, В. В. Кінжибало]. – Львів: ЛДУ, 1996. – 156 с.
8. Корнілов М. Ю. Хімія: Завдання та тести: Посібн.-довідн. для вступників до вищих навчальних закладів. Частина 1/ М. Ю. Корнілов, О. В. Гордієнко, Д. І. Шейко. – Київ: Генеза, 1993. – 224 с.
9. Корнілов М. Ю. Хімія: Завдання та тести: Посібн.-довідн. для вступників до вищих навчальних закладів/ М. Ю. Корнілов. – Київ: Школяр, 2000. – 512 с.
10. Корнілов М. Ю. Хімія: Завдання та тести: Посібн.-довідн. для вступників до вищих навчальних закладів. Частина 2 / М. Ю. Корнілов, О. В. Гордієнко, Д. І. Шейко. Київ: Генеза, 1993. – 260 с.
11. Кузьмінський Є. В. Загальна, неорганічна та органічна хімія. Посібник для вступників до вузів/ Є. В. Кузьмінський, Н. Б. Голуб, Л. М. Шинкаренко. Київ: ПП Графіка, 2003. – 210 с.
12. Луцевич Д. Д. Конспект-довідник з хімії / Д. Д. Луцевич, О. В. Березан. Київ: Вища школа, 1997. – 237 с.
13. Новицька В. І. Хімія. Довідник школяра і абітурієнта / В. І. Новицька. Київ: НАУ, 2006. – 80 с.
14. Серєда І. П. Хімія: Основні закони і рівняння / І. П. Серєда. – Київ : Либідь, 1994. – 80 с.
15. Серєда І. П. Конкурсні задачі з хімії для вступників до вузів/ І. П. Серєда. – Київ: Вища школа, 1995. – 256 с.
16. Староста В. І. Неорганічна хімія: Тестові завдання і вправи з хімії/ В. І. Староста, К. Е. Староста, Н. В. Титаренко. Київ: Равлик, 1997. – 80 с.
17. Тестові завдання для вступників. Хімія / [О. М. Янчук, О. Ф. Змії, Н. В. Кучерепа, Л. П. Марушко, С. Т. [Олексеюк](#)]. – Луцьк: РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 221 с.
18. Хімія: Посібн. для вступників до вищих навчальних закладів / В. В. Сухан, Т. В. Табенська, А. Н. Капустян, В. Ф. Горлач. – Київ: Либідь, 1996. – 448 с.
19. Черних В. П. Хімія: Посіб. для вступників до вузів/ В. П. Черних, Є. Я. Левітін, Н. В. Турченко. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 368 с.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ВИКЛАД ЗМІСТУ

Найдавніші часи. Початки людської цивілізації на території України. Хронологічні межі давньої історії України, її періодизація. Освоєння людьми теренів сучасної України. Стоянки первісних людей. Виникнення скотарства, землеробства і ремісництва. Зародження перших релігійних уявлень і мистецтва. Трипільська культура. Кіммерійці. Скіфи. Сармати. Античні міста-колонії у Північному Причорномор'ї. Походження та розселення слов'ян. Анти. Велике переселення народів (IV–VII ст. н.е.).

Київська держава. Східнослов'янські союзи племен. Утворення держави з центром у Києві. Князі Дір і Аскольд. Київська держава за перших князів: Олега, Ігора, Ольги, Святослава. Правління Володимира Великого. Запровадження християнства у Київській

державі та його значення. Піднесення Київської держави за Ярослава Мудрого. Правління Ярославичів. Володимир Мономах. Політичне дроблення Київської держави. Економічний і політичний розвиток Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств. Культура Київської Русі. Боротьба з монгольськими завойовниками.

Галицько-Волинська держава. Виникнення Галицько-Волинського князівства, його соціально-економічний та політичний розвиток. Роман Мстиславович. Данило Галицький. Війни з Угорщиною та Польщею. Відносини із Золотою Ордою. Галицько-Волинська держава за наступників Данила Романовича. Господарство. Культура.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського та інших держав. Вхідження Волині, Чернігово-Сіверщини, Поділля, Київщини та Переяславщини до складу Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського. Включення Буковини до складу Молдовського князівства. Галичина, Західне Поділля у складі Польського королівства. Кревська унія 1385 р. Українські землі в Угорському королівстві, Османській імперії та Московській державі. Соціальний устрій, господарство у XIV–XV столітті. Магдебурзьке право. Культурне й церковне життя.

Українські землі у складі Речі Посполитої. Люблінський сейм 1569 р. Суспільно-політичні зміни в українських землях після Люблінської унії. Братства. Становище Української православної церкви. Церковні собори в Бересті у 1596 р. Утворення греко-католицької церкви. Спроби церковного порозуміння. Петро Могила.

Виникнення-українського козацтва. Запорозька Січ — козацька республіка. Причини виникнення українського козацтва. Заняття, побут, звичаї козаків. Поява перших січей. Д. Вишневецький. Церква в житті козаків. Утворення козацької держави — Запорозької Січі. Військово-політична організація Запорозької Січі. Козацька символіка. Реєстрове козацтво. Морські походи козаків. П.Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Участь українського козацтва у Хотинській війні.

Козацько-селянські рухи в Україні наприкінці XVI — 20–30-х роках XVII ст. Козацькі повстання під проводом К.Косинського та С.Наливайка. Повстання 1625 р. під проводом М.Жмайла. Повстання 1630 р. під орудою Т.Федоровича (Трясила). І.Сулима. П.Бут, Я.Острянин (Остряниця), Д.Гуня.

Культура України XV–першої половини XVII ст. Умови культурного відродження в Україні. Пересопницьке Євангеліє. Освіта. Острозька слов'яно-греко-латинська школа. Братські школи. Києво-Могилянський колегіум. Книгодрукування. Ш.Фіоль. І.Федорович. Архітектура. Театр. Живопис. Церковне життя. Видатні представники української культури.

Визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького. Причини, характер і рушійні сили визвольної війни. Б.Хмельницький. Битви на Жовтих Водах, під Корсунем, під Пилявцями. Похід Б.Хмельницького в Галичину. Зборівська битва. Зборівський мирний договір. Утворення козацької держави — Війська Запорозького. Політико-адміністративний устрій. Органи влади. Створення армії. Зовнішня політика. Берестецька битва 1651 р. Білоцерківський договір. Батозька битва. Жванецька облога. Молдавські походи. Українсько-московська міждержавна угода 1654 р. Березневі статті. Воєнні дії проти Речі Посполитої у 1654–1655 рр. Віленське перемир'я. Військові дії у 1657 р. Значення визвольної війни українського народу.

Українські землі у другій половині XVII ст. Становище в Україні після смерті Б.Хмельницького. І.Виговський та його політика. Гадяцька угода 1658 р. Гетьманство Ю.Хмельницького. Переяславські статті 1659 р. П.Тетеря. Чорна рада в Ніжині. І.Брюховецький. Московські статті 1665 р. Андрусівське перемир'я. Внутрішня і зовнішня політика П.Дорошенка. Бучачський договір. Бахчисарайський мир. Гетьманування Д.Многogrішного та І.Самойловича. «Вічний мир» 1686 р. Запорізька Січ у складі Гетьманщини. Кошовий отаман І.Сірко. Господарське життя та політичний устрій Лівобережної Гетьманщини та Слобідської України у другій половині XVII ст.

Українські землі наприкінці XVII–на початку XVIII ст. Українська держава за гетьманування І.Мазепи. Коломацькі статті 1687 р. Відродження козацького устрою на

Правобережній Україні. С.Палій. Повстання 1702–1704 рр. Гетьманщина у Північній війні. Укладення українсько-шведського союзу. Полтавська битва 1709 р. Обрання гетьманом І.Скоропадського. П.Орлик — гетьман України у вигнанні. «Пакти і Конституції законів і вольностей «Війська Запорозького». Похід П.Орлика на Правобережню Україну. Посилення колоніальної політики Російської імперії щодо України. Перша Малоросійська колегія. П. Полуботок. Зміцнення української державності за гетьманування Д.Апостола. «Рішительні пункти» 1728 р. Заснування Нової Січі.

Українські землі в середині й наприкінці XVIII ст. Відновлення гетьманського правління. К.Розумовський. Остаточна ліквідація гетьманства. Друга Малоросійська колегія. Зруйнування Запорозької Нової (Підпільненської) Січі. П.Калнишевський. Задунайська Січ. Опришківський рух. О.Довбуш. Коліївщина. М.Залізняк, І.Гонта. Зміни у політичному становищі правобережних та західноукраїнських земель. Розвиток культури. Освіта. Книгодрукування. Музика. Живопис. Архітектура.

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперій наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі іноземних держав. Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин першої третини XIX століття. Утворення Азовського козацького війська. Економічне становище. Початок промислового перевороту. Місце України в зовнішній торгівлі Російської імперії. Соціальна боротьба. Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Поширення західноєвропейських ідей. Масонство. Діяльність декабристів.. Кирило-Мефодіївське братство. Політика австрійського уряду щодо українців. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II, їхня роль у розвитку національно-культурного життя Галичини й Буковини. «Руська трійця». Події революції 1848–1849 рр. на західноукраїнських землях. Головна руська рада.

Українська культура першої половини XIX ст. Особливості розвитку культури. Освіта. Наука. Відкриття університетів, ліцеїв та гімназій. М.Маркевич, М.Костомаров, М.Максимович, Т.Осиповський, М.Остроградський, І.Срезневський. Література і фольклор. Т.Шевченко, І.Котляревський, П.Куліш, Г.Квітка-Основ'яненко, П.Гулак-Артемівський, І.Гребінка. Кобзарі, лірники. Розвиток культури в західноукраїнських землях. М.Левицький, І.Могильницький. Українське мистецтво. Живопис.

Реформи 60–70-х років XIX століття в Російській імперії. Селянська реформа 1861 р.: особливості та наслідки в Україні. Реформи адміністративно-політичного управління: судова, земська, міського самоврядування, військова, шкільна, фінансова, цензурна та їхнє проведення в Україні. Вплив реформ 1860–1870-х років на соціально-економічний розвиток і політичне становище в Україні.

Економічний розвиток українських земель у другій половині XIX ст. Економічна політика імперського уряду в Наддніпрянській Україні у пореформений період. Перебіг промислового перевороту. Міста, Торгівля. Спеціалізація районів сільськогосподарського виробництва. «Цукрова революція». Підприємці Терещенки, Смиренки, Харитоненки, Яхненки. Особливості економічного життя Галичини, Буковини і Закарпаття. Провідні галузі промисловості. Розвиток сільського господарства. Зародження українського кооперативного руху. Переселенські рухи українців.

Суспільно-політичне життя в Україні другої половини XIX ст. Піднесення національного руху. Національна політика російського царизму щодо України. Виникнення громад. «Хлопоманство». Польське (Січневе) повстання 1863–1864 рр. і Україна. Валуєвський циркуляр 1863 р. Емський указ 1876 р. М.Драгоманов, його діяльність за кордоном. Молоді громади. Братство тарасівців. Народницький рух в Україні. «Ходіння в народ».. «Чигиринська змова». Народовці і «москвофіли». Культурно-освітнє товариство «Просвіта» у Львові. Літературне товариство ім. Т.Шевченка. Радикальний рух у Галичині. Утворення українських політичних партій. Народження і поширення національного гімну «Ще не вмерла України і слава, і воля».

Українська культура другої половини XIX ст. Політика русифікації. Освіта і наука.

Доля недільних шкіл в Наддніпрянській Україні. Діяльність освітнього товариства «Просвіта» в Галичині. Відкриття нових вищих навчальних закладів. Відкриття кафедри історії України у Львівському університеті. Література. Творчість І.Франка, П.Грабовського, П.Мирного. Становлення національного театру. М.Кропивницький, М.Старицький, І.Карпенко-Карий (Тобілевич). Перша українська професійна театральна трупа: М.Заньковецька, М.Садовський. Архітектура. Живопис. Музика. М.Лисенко. Українські підприємці-благодійники.

Україна на початку ХХ ст. Нові явища в соціально-економічному розвитку. Утворення монополій. Індустріалізація українських степових регіонів. Економічна криза 1900–1903 рр. та її прояви в Україні. Становище населення. Розвиток українського національного руху. М.Міхновський. Земсько-ліберальна опозиція. Створення українських національних партій: РУП, УДП, УРП. Кооперативний рух. Національний рух у західноукраїнських землях. Україна в роки революції 1905–1907 рр. Виникнення масової української преси. Боротьба в Державній думі за автономію України та українізацію освіти. Земельна реформа П.Столипіна та її вплив на Україну. Україна у 1908–1914 роках.

Українська культура й духовне життя народу на початку ХХ ст. Освіта. Література: О.Олесь, В.Винниченко, М.Коцюбинський, В.Стефаник. Наука: М.Грушевський, О.Єфименко, Д.Багалій, Б.Грінченко, А.Кримський, Ф.Вовк. Видатні вчені-природознавці: С.Навалишин, В.Липський, Л.Симиренко, Д. Заболотний, М.Курако, І.Пулюй. Розвиток авіації. Архітектура. Музика: М.Лисенко, К.Стеценко, М.Леонтович. Живопис. Церковне життя.

Україна в Першій світовій війні. Українські землі напередодні війни. Плани щодо України Антанти і Троїстого союзу. Хід військових дій на території України в 1914–1916 рр. Українські січові стрільці. Боротьба за автономію та самостійність України на фронті та в тилу. Головна Руська Рада. Союз визволення України.

Українська революція. Початок революції. Україна напередодні 1917 р. Початок революції. Утворення Української Центральної Ради, її політична програма. М.Грушевський. Український Національний Конгрес. I Універсал УЦР. Утворення Генерального секретаріату. II Універсал Центральної Ради. Збройний виступ самостійників. Вибори до Установчих Зборів в Україні. Більшовицький переворот в Росії. III Універсал та проголошення Української Народної Республіки (УНР).

Війна Радянської Росії з УНР. Проголошення незалежності УНР. Загострення боротьби за владу між УЦР та більшовиками. Ультиматум російського Раднаркому та початок першої війни більшовицької Росії проти УНР. Похід більшовицьких військ на Київ. Бій під Крутами. Повстання робітників заводу «Арсенал». IV Універсал УЦР. Проголошення незалежності УНР. Мирний договір УНР з Німеччиною та Австро-Угорщиною у Брест-Литовському. Перша спроба радянзації України.

Українська Держава. Вступ німецько-австрійських військ до України. Конфлікт УЦР із німецько-австрійською адміністрацією та консервативними колами України. Прийняття Конституції УНР. Переворот 29 квітня 1918 р. Гетьман П.Скоропадський і його уряд. Внутрішня та зовнішня політика Української Держави. Антигетьманська опозиція. Селянські повстання влітку–восени 1918 р. Н.Махно.

Директорія УНР. Утворення Директорії. Відновлення УНР. Політичний курс Директорії. С.Петлюра. Трудовий конгрес. Більшовицька агресія проти УНР. Війська Антанти на півдні України. Поразка Директорії.

Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР). Проголошення ЗУНР. Злука УНР і ЗУНР. Соціально-економічні перетворення в ЗУНР. Польсько-український конфлікт. Створення Української Галицької Армії. Наступ польських військ і відхід української армії до Збруча. Дипломатична діяльність ЗУНР. Захоплення Північної Буковини, Бессарабії та Закарпаття іноземними державами.

Україна в 1919–1920 рр. Формування більшовицького режиму в Україні та його політика. Проголошення УСРР. Конституція УСРР. Х.Раковський. Націоналізація

промисловості. Аграрна реформа. Продовольча диктатура. Політика «воєнного комунізму». Селянські виступи. Контрнаступ об'єднаних українських армій. Поразка армії УНР. Денікінський режим. Відновлення більшовицької влади. Формальне визнання РСФФР незалежності УСРР. Всеукрревком. Варшавська угода між УНР та Польщею. Наступ польсько-українських військ і взяття Києва. Польський режим в Україні. Розгром більшовиками військ П. Врангеля і махновського руху.

Культура і духовне життя в Україні у 1914–1920 рр. Умови розвитку культури у 1914–1920 рр. Культурно-освітня діяльність громадських організацій. Українська школа в період УНР та Української Держави. Освітня політика більшовиків. Наука. Відкриття Української академії наук (УАН) і національних університетів за доби Української Держави. Література. Театральне, музичне і хорове мистецтво. Українська академія мистецтв. Радянський план монументальної пропаганди.

Українська СРР за умов нової економічної політики (1921–1928 рр.). Внутрішнє і міжнародне становище. Державний статус УСРР у складі СРСР. Неп і особливості його впровадження в Україні. Причини і масштаби голоду 1921–1923 рр. в Україні. Культурне і духовне життя народу за років непу. Політика більшовиків у царині культури. «Українізація» (коренізація). Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Література і мистецтво. Живопис. Кінематограф. Релігійне життя.

Сталінська індустріалізація України. Перехід до форсованої індустріалізації. Директивне господарювання. Результати перших п'ятирічок. Промисловість України напередодні Другої світової війни.

Суцільна колективізація в Україні. Кооперування і колективізація. Перехід до прискореної колективізації. Зміна ставлення радянської держави до заможного селянства. «Ліквідація куркульства як класу». Голодомор 1932–1933 рр.: причини, передумови, масштаби жертв, наслідки.

Громадсько-політичне, духовне й культурне життя. Зміни в соціальному складі населення. Конституція УРСР 1937 р. Судові процеси. Масові репресії та їхні жертви. Становище в галузі освіти. Наука. Література. «Розстріляне відродження». Мистецтво. Доля кобзарства і лірництва. Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і нищення храмів, культового майна й споруд.

Західноукраїнські землі в 192–1939 рр. Українські землі у складі Польщі. Характер промисловості. Українська кооперація. Аграрна реформа. УВО. Є. Коновалець. «Пацифікація». Політичні партії у Східній Галичині. ОУН. С. Бандера. Політика румунського уряду щодо українців. Закарпаття у складі Чехословаччини. Український національно-культурний рух. Русофільство. Русинство. Українофільство. Надання автономії Карпатській Україні та проголошення її незалежною державою. А. Волошин.

Україна у Другій світовій війні (1939–1945 рр.). Радянсько-німецькі договори 1939 р. та західноукраїнські землі. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України. Вхід Бессарабії та Північної Буковини до СРСР. Встановлення німецької окупаційної влади на Лемківщині, Підляшші та Холмщині. Радянізація західних областей України. Напад Німеччини на СРСР. Режим воєнного стану. Мобілізаційні заходи. Евакуація на Схід. Бойові дії влітку і восени 1941 р. Оборона Одеси, Києва і Севастополя. Окупаційний режим. Масові знищення людей. Голокост. Рух Опору в Україні. Радянське підпілля і партизанський рух. ОУН на початку війни. Створення УПА. Початок розгрому німецьких військ та їхніх союзників в Україні. Битва за Лівобережну Україну і Донбас. Звільнення Києва. Наступальні операції на Правобережжі і в Криму. Військові дії радянських партизанів і УПА. Завершальні бої. Початок відбудови економіки. Депортація місцевого населення з Криму. Внесок українського народу в розгром нацистської Німеччини та її сателітів. Втрати України у Другій світовій війні.

Україна у 1945–початку 1950-х рр. Адміністративно-територіальні зміни. Внутрішньополітичне та економічне становище України. Українська РСР — співзасновниця ООН, інших міжнародних організацій. Особливості відбудови

промисловості. Голод 1946–1947 рр., його причини, масштаби й наслідки. Радянізація західних областей України. Боротьба ОУН та УПА. Операція «Вісла». Україна на початку 1950-х років. Культурне життя. Відбудова системи освіти. Впровадження обов'язкового семирічного навчання. Наука. Розгром генетики. Лисенківщина в Україні. Література і мистецтво. Становище письменників, діячів образотворчого мистецтва, істориків. Боротьба влади з «космополітизмом».

Україна за умов десталінізації (1954–1964 рр.). Суспільно-політичне життя й політична боротьба в Україні. Початок десталінізації. Приєднання Кримської області до України. XX з'їзд КПРС і Україна. Масштаби демократизації державного життя. Стан економіки України наприкінці 1950-х–першій половині 1960-х років. Рівень життя населення. Культура й духовне життя в Україні. Ідеологізація культурного життя й посилення русифікації. Науково-технічна революція і наука в Україні. Кібернетика. Суспільні науки. «Відлига» в українській літературі. «Шістдесятники». В.Симоненко, Л.Костенко, Є.Сверстюк, І.Світличний, І.Драч та ін. Музичне мистецтво. Живопис. Архітектура. Театр. Національно-визвольний рух в Україні. «Українська робітничо-селянська спілка». Л. Лук'яненко. Значення діяльності дисидентів.

Україна в період загострення кризи радянської системи (1965–1985 рр.). Неосталінізм. Діяльність П.Шелеста в Україні. В.Щербицький. Наростання економічної кризи. Розбудова воєнно-промислового комплексу (ВПК). Індустріальна гігантomanія. Посилення бюрократичного централізму. Стан колгоспно-радгоспної системи. Життєвий рівень населення. Становище у сфері науки, освіти, культури. Активізація опозиційного руху. Форми діяльності дисидентів. Утворення Української Гельсінської спілки (УГС). Посилення переслідувань опозиції наприкінці 1970-х–на початку 1980-х років.

Розпад Радянського Союзу і відродження незалежності України. «Перебудова» в Україні. Погіршення економічної ситуації у другій половині 1980-х років. Чорнобильська катастрофа. Зростання політичної активності суспільства. Нові громадські об'єднання та рухи. Початок формування багатопартійності в Україні. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Спроба державного перевороту в Москві і Україна. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Результати референдуму 1 грудня 1991 р. Вибори Президента України. Припинення існування СРСР. Історичне значення відновлення незалежності України.

Україна за умов незалежності. Державотворчі процеси в умовах незалежності України. Суспільно-політичне життя. Конституція України 1996 р. Економіка України. Запровадження гривні. Демографічні процеси. Трудова еміграція. Початок інтеграції української економіки в європейський і світовий економічний простір. Політична розбудова суспільства. Леонід Кучма. Помаранчева революція. Віктор Ющенко. Україна в системі міжнародних відносин. Загострення відносин із Російською Федерацією. Революція Гідності. Небесна Сотня. Окупація та анексія Криму Російською Федерацією. Агресія Російської Федерації проти України. Гібридна війна. Бойові дії на Сході України. Антитерористична операція в Донецькій і Луганській областях. Добровольчі батальйони. Волонтерський рух. Реакція світової спільноти на агресію Російської Федерації проти України. Спроби мирного врегулювання. Соціально-економічний розвиток України після 2014 р. Євроінтеграційний поступ України: економічні та політичні аспекти. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Режим безвізового в'їзду в країни ЄС для громадян України. Особливості культурного розвитку України. Зміни в системі національної освіти. Основні тенденції розвитку науки. Здобутки українських спортсменів. Література та мистецтво.

Рекомендована література

1. Хлібовська Г.М., Наумчук О.В., Крижановська М.Є., Бурнейко І.О. Історія України: Підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, 2020. 176 с.

2. Власов В. С. Історія України: Підручник для 7-го класу загальноосвітніх навчальних закладів / В. С. Власов. – Київ, 2013. – 192 с.
3. Власов В. С. Історія України: Підручник для 8-го класу загальноосвітніх навчальних закладів / За ред. Ю.А. Мицика. – Київ, 2013. – 256 с.
4. Бурнейко І.О., Наумчук О.В., Крижановська М.Є., Штанько О.Ф. Історія України: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, 2016. – 296 с.
5. Бурнейко І. О., Хлібовська Г. М., Крижановська М. Є., Наумчук О. В. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, 2017. – 296 с.
6. Бурнейко І. О., Хлібовська Г. М., Крижановська М. Є., Наумчук О. В. Історія України: Підручник для 10 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, 2018. – 256 с.
7. Хлібовська Г.М., Наумчук О.В., Крижановська М. Є., Гирич І.Б., Бурнейко І.О. Історія України: Підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, 2019. – 256 с.
8. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX століття. – Київ, 2010. – 360 с.
9. Кульчицький С. В. Історія України: Довідник для абітурієнтів та школярів загальноосвітніх навчальних закладів. – Київ, 2013. – 528 с.
10. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – Харків, 2016. – 496 с.
11. Яковенко Н.М. Нариси з історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – Київ, 2011. – 302 с.

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Тематичний виклад змісту

Частина 1. Українська мова

Вступ

Українська мова – загальнонаціональна мова українського народу. Літературна мова та народна (діалектна) мова як різновиди загальнонаціональної української мови. Українська мова серед інших слов'янських мов.

Фонетика і графіка

Орфоепія і орфографія

Звуки мови. Голосні і приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінки і глухі. Подовжені звуки.

Букви й інші графічні засоби. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв **я, ю, є, ї, щ** та буквосполучень **дз, дзь, дж**.

Склад. Типи складів. Правила переносу слів.

Найпоширеніші чергування голосних і приголосних звуків.

Ненаголошені голосні, їх вимова і позначення на письмі.

Вимова приголосних звуків, позначення їх на письмі. Уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Зміни приголосних при додаванні суфіксів - **ський, -ство**. Чергування **у – в, і – й**.

Орфограма. Орфографічна помилка.

Правила вживання апострофа, м'якого знака. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних та збігу однакових приголосних звуків. Правопис прізвищ і географічних назв. Велика літера у власних назвах. Написання слів іншомовного походження. Апостроф і м'який знак у словах іншомовного походження.

Будова слова, словотвір і орфографія

Спільнокореневі слова і форми слова. Основа слова і закінчення змінних слів. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення.

Вимова і написання префіксів з- (зі-), с-, роз-, без-, пре-, при-, при-.

Словотворення і словозміна. Основні способи словотворення в українській мові. Перехід слів з однієї частини мови в іншу. Зміни приголосних при творенні слів.

Правопис складних і складноскорочених слів.

Лексикологія і фразеологія

Поняття про лексику. Лексичне значення слова. Однозначні і багатозначні слова. Пряме і переносне значення слів.

Синоніми, антоніми, омоніми.

Загальновживані слова. Діалектні та професійні слова. Запозичені слова.

Застарілі слова. Неологізми.

Поняття про фразеологізми. Фразеологізми в ролі членів речення.

Типи словників. Словники української мови.

Морфологія і орфографія

Поняття про самостійні та службові частини мови.

Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники назви істот і неістот, загальні і власні назви.

Рід, число, відмінки іменників. Родова диференціація іншомовних іменників та абревіатур.

Поділ іменників на відміни та групи в межах відмін. Поділ на групи іменників з кінцевим **-р**. Іменники, що не належать до жодної з відмін. Незмінні іменники.

Правопис відмінкових закінчень іменників. Відмінювання українських прізвищ.

Способи творення іменників. Правопис найуживаніших суфіксів іменників.

Прикметник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.

Якісні, відносні та присвійні прикметники. Повні і короткі форми прикметників. Способи творення прикметників. Правопис суфіксів прикметників. Ступені порівняння прикметників, їх творення. Перехід прикметників в іменники.

Відмінювання прикметників.

Числівник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Числівники кількісні (на означення цілих чисел, дробових та збірних) і порядкові. Числівники прості і складені.

Відмінювання кількісних і порядкових числівників.

Правопис числівників та відчислівникових складних слів. Зв'язок кількісних числівників з іменниками.

Займенник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди займенників.

Відмінювання і правопис займенників. Особливості вживання займенників.

Дієслово як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.

Система дієслівних форм української мови. Неозначена форма дієслова. Види дієслів (доконаний, недоконаний). Творення видових форм. Перехідні й неперехідні дієслова. Зворотні дієслова. Способи дієслів (дійсний, умовний, наказовий). Часи дієслів. Безособові дієслова.

Поділ дієслів на дієвідміни. Визначення дієвідміни дієслова за його неозначеною формою. Правопис особових закінчень дієслів.

Способи творення дієслів. Правопис закінчень дієслів наказового способу.

Дієприкметник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні і пасивні дієприкметники, їх творення. Відмінювання дієприкметників. Дієприкметниковий зворот.

Безособові дієслівні форми на **-но**, **-то**.

Перехід дієприкметників у прикметники й іменники.

Дієприслівник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль. Дієприслівники недоконаного і доконаного виду, їх творення. Дієприслівниковий зворот.

Перехід дієприслівників у прислівники.

Правопис дієприслівників.

Прислівник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Ступені порівняння прислівників, способи їх творення.

Правопис прислівників.

Прийменник як службова частина мови. Непохідні й похідні прийменники. Правопис прийменників разом, окремо і через дефіс.

Сполучник як службова частина мови. Сполучники сурядності і підрядності.

Правопис сполучників разом і окремо.

Частка як службова частина мови. Формотворчі, заперечні та модальні частки.

Написання часток **бо, но, то, от, таки**.

Не з різними частинами мови.

Вигук як частина мови. Звуконаслідувальні слова.

Правопис вигуків. Розділові знаки при вигуках.

Синтаксис і пунктуація

Словосполучення. Будова і типи словосполучень за способом вираження головного слова. Типи зв'язку слів у словосполученнях: узгодження, керування, прилягання.

Просте речення. Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні. Окличні речення. Члени речення. Підмет, способи його вираження. Присудок, присудок простий і складений. Додаток прямий, непрямий. Означення узгоджене, неузгоджене. Обставина, поділ обставин за значенням, способи їх вираження. Прикладка як різновид означення, розділові знаки при прикладці. Порівняльний зворот.

Розділові знаки в кінці речення. Тире між підметом і присудком, а також на місці пропущеного члена речення.

Речення двоскладні й односкладні. Різновиди односкладних речень. Повні і неповні речення.

Однорідні члени речення. Узагальнююче слово при однорідних членах речення. Однорідні й неоднорідні означення. Розділові знаки при однорідних членах речення.

Звертання. Вставні слова (словосполучення, речення). Розділові знаки при звертаннях та вставних словах.

Відокремлені другорядні члени речення. Уточнюючі члени речення. Розділові знаки при відокремлених членах речення.

Складне речення, його типи. Складносурядне сполучникове речення. Складнопідрядне речення із сполучниками і сполучними словами. Основні види підрядних речень. Складне речення з кількома підрядними.

Розділові знаки в складносурядному і складнопідрядному реченнях.

Безсполучникове складне речення. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.

Складне речення з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку. Розділові знаки у складних реченнях з різними видами зв'язку.

Пряма й непряма мова. Цитата. Діалог. Розділові знаки при прямій мові, цитуванні, діалозі.

Відомості про мовлення

Поняття про спілкування і мовлення. Ситуація спілкування: адресат (той, хто говорить чи пише) і адресант мовлення, мета й умови спілкування, повідомлення (висловлювання), його зміст і форма. Тема і основна думка висловлювання. Різновиди мовленнєвої діяльності: говоріння, писання, читання, слухання. Поняття про типи мовлення: розповідь, опис, роздум. Основні вимоги до мовлення: змістовність,

послідовність, багатство, точність, виразність, доречність, правильність. Мовленнєві помилки.

Етика спілкування й етикет.

Поняття про текст. Поділ тексту на абзаци. Мовні засоби зв'язку речень у тексті.

Усна і писемна форми українського літературного мовлення. Стилї сучасної української літературної мови: розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний.

Частина 2. Українська література

Усна народна творчість

Розуміння ролі і місця фольклору в духовному житті українського народу. Знання основних жанрів усної народної творчості. Аналіз особливостей художньої мови, специфіки віршування. Ідейні особливості.

Народна лірика: “Віє вітер на долину”, “Розлилися круті бережечки”, “Із-за гори вітер віє”, “Вилітали орли з-за крутої гори”, “Ой матінко-зірко...”, “Ой та зажурились стрільці січовії” та ін.

Історичні пісні: “Зажурилась Україна, бо нічим прожити”, “Ой з-за гори, з-за крутої...”, “Максим – козак Залізняк”, “Пісня про Кармелюка” та ін.

Балади: “Козака несуть”, “Бондарівна” та ін.

Народні думи: “Хмельницький та Барабаш”, “Дума про Марусю Богуславку” та ін.

Література Київської Русі

Літописи як історико-літературні твори, їх зміст і форма.

“Повість минулих літ”. Творче завдання літописця. Джерела літописних оповідань (біблійні, апокрифічні, фольклорні, напівісторичні, документи, спогади та ін.). Оповіді про засновників Києва, про смерть Олега, про білгородський кисіль, про помсту Ольги древлянам та ін. Значення пам'ятки.

“Слово о полку Ігоревім”. Відкриття і публікація пам'ятки. Історична основа твору. Ідейно-художні особливості. Композиція твору. Питання про жанрові особливості. Проблема авторства. Переклади й переспіви “Слова” в українській літературі.

“Галицько-Волинський літопис”. Жанрова специфіка. Історична основа. Особливості побудови літопису. Легенда про євшан-зілля.

Давня література

Виникнення полемічної літератури. Специфіка жанру послання.

Іван Вишенський. Біографічні відомості. Огляд творчості.

“Послання до єпископів”. Жанр, зміст, ідейна спрямованість, засоби творення сатиричного та комічного. І.Франко про І.Вишенського.

“Літопис Самовидця”. Художня історія України другої половини XVIIст. Авторська оцінка політичних діячів України. Причини Визвольної війни 1648 – 1654 рр. Запис про Чорну раду 1663 р.

Загальні відомості про інші козацькі літописи (“Літопис Григорія Грабянки”, “Літопис Самійла Величка”). “Історія Русів”.

Г.С.Сковорода. Огляд життя і творчості. Загальна характеристика філософських поглядів та естетичних засад. Теоретичні погляди на жанр байки.

“Алфавит, или Букварь мира”. Ідея спорідненої праці.

“Всякому городу нрав и права”. Тема та художні ідеї твору.

“Пчела и Шершень”. Художня трансформація філософських ідей.

“De libertate”. Мотиви вольності і свободи. Образ Б.Хмельницького.

Література кінця XVIII – початку XX століття

Суспільно-історичні умови. Становлення нової української літератури в контексті національного відродження народу. І.П.Котляревський як зачинатель нової української літератури. Мова творів нової української літератури.

І.П.Котляревський. Огляд життя і творчості письменника.

“Енеїда”. Жанрова специфіка поеми. Особливості сміху. Ідейний зміст твору. Образи. Мова поеми.

“Наталка Полтавка”. Соціально-побутовий характер конфлікту. Тема п’єси. Персонажі. Художні особливості. Театральне життя п’єси.

Г.Ф.Квітка-Основ’яненко. Значення прозової спадщини письменника. Орієнтація на народне світобачення і принципи фольклорної поетики. Особливості стилю письменника. І.Франко про новаторство прози Г.Квітки-Основ’яненка.

“Конотопська відьма”. Жанрові особливості. Сюжет і композиція. Проблематика. Засоби сатири. Дидактичні настанови автора.

“Маруся”. Жанр твору. Засоби ідеалізації героїв. Трагізм сюжету. Дидактична тенденційність твору. Т.Шевченко про повість.

Новаторство письменника в жанрі сентиментально-реалістичної прози.

Загальний огляд літературної діяльності **“Руської трійці”**. Альманах “Русалка Дністрова”.

М.С.Шашкевич. Аналіз твору на вибір абітурієнта.

“Слово до чителів руського язика”, “Руська мова”, “Веснівка”. Громадянські мотиви лірики. Художні тропи.

Т.Г.Шевченко. Життєвий і творчий шлях основоположника нової української літератури. Періодизація творчості. Своєрідність стилю. Прижиттєві видання творів. І.Франко про творчість Т.Шевченка. Малярська спадщина Т.Шевченка.

Ранній період творчості (1837 – 1843).

“Причинна”. Фольклорна основа балади. Ознаки романтизму. Роль ліричних відступів.

“Катерина”. Жанр, проблематика, персонажі. Образ оповідача. Особливості стилю. Ліричні відступи.

“Гайдамаки”. Історична основа. Жанр, сюжет і композиція. Героїко-трагічний пафос. Образи Яреми, Залізняка й Гонти. Проблема історичної пам’яті. Ідея слов’янської єдності.

Другий період творчості (1843 – 1847). Період “трьох літ” (1843 – 1845).

“Сон (У всякого своя доля ...)”. Жанр твору, проблематика. Засоби сатири. Прийом сну. Сарказм і гротеск. Роль умовності й фантастики.

“Заповіт (Як умру, то поховайте...)”. Розвиток думки-переживання про долю народу.

“Кавказ”. Ідейна спрямованість твору. Образ Прометея. Роль іронії і сарказму.

“І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм...”. Жанр, проблематика, ідейний зміст. Багатство емоційних інтонацій. Особливості віршування.

“Наймичка”. Сюжет і композиція, проблематика, ідейний зміст. Гуманістичне звучання твору.

Творчість періоду ув’язнення та заслання (1847–1857).

Обставини створення циклу “В казематі”. Провідні мотиви поезій циклу.

“Мені однаково, чи буду...”. Розпач і біль ліричного героя. Пророча кінцівка твору.

“Садок вишневий коло хати...”. Туга за рідним краєм.

Творчість останнього періоду (1857–1861).

“Я не нездужаю, нівроку...”. Жанр, тема, обставини написання, художня ідея. Оригінальність осмислення фольклорної поетики.

“Ісаїя. Глава 35”. Вільний переспів (“подражаніє”) як засіб актуалізації біблійних текстів. Тема, ідейний зміст. Використання релігійної лексики та архаїзмів.

Марко Вовчок. Огляд життя і творчості.

“Інститутка”. Жанр твору. Традиційність композиції. Проблематика повісті. Головні образи. Мова твору, особливості оповіді. І.Франко про повість.

П.О.Куліш. Огляд життя і творчості. Участь у Кирило-Мефодіївському братстві. Видавнича та культурницька діяльність.

“Чорна рада”. Жанрові особливості. Джерела твору. Ідейно-тематичні особливості. Специфіка сюжету та композиції. Реальні історичні герої та персонажі, створені уявою автора. Образ народу. Мова твору. Т.Шевченко, І.Франко про роман.

І.С.Нечуй-Левицький. Огляд життєвого і творчого шляху. Особливості художнього стилю письменника.

“Кайдашева сім’я”. Жанр твору. Специфіка композиції. Центральні персонажі. Засоби типізації та індивідуалізації характерів. Значення картин побуту. Гумор і сатира. Багатство мови.

Панас Мирний. Життєвий і творчий шлях.

“Хіба ревуть воли, як ясла повні?” Панаса Мирного та Івана Білика. Історія створення, джерела та проблематика роману. Жанрові особливості. Своєрідність композиції. Особливості характеротворення. Образ Чіпки, еволюція його характеру. Психологізм. Фольклорна основа жіночих образів. Засоби типізації та індивідуалізації, роль художньої деталі. Нова ідейно-художня функція картин природи.

І.К.Карпенко-Карий. Огляд життя і творчості.

“Хазяїн”. Жанрові особливості. Засоби сатири. Центральний персонаж, психологічне вмотивування його вчинків, трагікомізм. Представники народницької інтелігенції. Мовні характеристики. Своєрідність діалогів та монологів. Значення ремарок.

І.Я.Франко. Життєвий і творчий шлях. Громадська діяльність письменника. Багатогранність творчості. Збірка “З вершин і низин”. Лірична драма “Зів’яле листя”. Філософські поеми. Літературно-критична діяльність.

“Гімн”. Символічність образу духу. Роль риторичних вигуків, повторів. Особливості віршування.

“Червона калино, чого в лузі гнешся?”, “Чого являєшся мені...”, “Ой ти, дівчино, з горіха зерня...”. Фольклоризм інтимної лірики.

“Декадент”. Поетичне кредо І.Франка. Полемічне спрямування вірша.

“Мойсей”. Пролог до поеми. Історична доля українського народу. Біблійне першоджерело твору. Проблематика. Філософічність.

“Перехресні стежки”. Жанр твору. Багатоаспектність і символіка епічної структури твору.

П.А.Грабовський. Життєвий подвиг поета. Своєрідність стилю.

“До Русі-України”. Жанр, тема, художні ідеї. Думка про єдність українських земель. Роль риторичних фігур.

“До українців”. Національна ідея твору.

М.М.Коцюбинський. Життєвий і творчий шлях письменника. Особливості стилю.

“Тіні забутих предків”. Особливості композиції. Фольклорна основа. Засоби фольклорної поетики.

Леся Українка. Життєвий і творчий шлях. Багатогранність таланту.

“Contra spem spero!” Тема, художня ідея. Афористичність мови. Роль риторичних запитань і вигуків.

“Стояла я і слухала весну...”. Мотив пробудження природи й людських сподівань. Роль звукових та зорових художніх деталей.

“І все-таки до тебе думка лине...”. Своєрідність композиції. Афористичні вислови. Особливості віршування. Риторичні звертання та засоби звукопису, їх зображально-виражальна роль.

“Бояриня”. Історична основа твору. Проблематика. Характеристика образів.

“Лісова пісня”. Джерела твору. Жанрові особливості. Композиційна своєрідність. Проблематика. Міфологічний світ твору.

В.С.Стефаник. Огляд життя і творчості. Особливості стилю письменника.

“Камінний хрест”. Жанр твору. Реальна основа оповідання. Образи-символи. Психологізм. Мова твору.

А.Ю.Тесленко. Біографія письменника.

“Страчене життя”. Жанр твору. Ідейний зміст. Психологізм характерів. Особливості композиції.

О.Ю.Кобилянська. Життєвий і творчий шлях. Особливості індивідуального стилю. Значення творчості.

“Людина”. Робота над твором. Тема жіночої емансипації.

В.К.Винниченко. Життєвий і творчий шлях. Діапазон літературної творчості.

“Салдатики!”. Тема, сюжет, ідейний зміст.

Олександр Олесь. Життєвий і творчий шлях. Особливості стилю.

“З журбою радість обнялась...”. Тематична та емоційно-настрєва характеристика.

“Айстри”. Настрєво-елегійний тон. Засіб алегорії.

“О слово рідне! Орле скутий!”. Патріотичні мотиви. Стилїстичні особливості.

Література ХХ столїття

Народницька і модерністська тенденції в художньому розвитку української літератури. Національно-культурна традиція літератури. Українська література в загальноєвропейському літературному процесі.

П.Г.Тичина. Життєвий і творчий шлях. Поетичні збірки. Особливості стилю. Трагедія великого таланту. В.Стус про творчість П.Тичини.

“Ви знаєте, як липа шелестить...”, “Коли в твої очі дивлюся...”, “Арфами, арфами”. Особливості символїстської естетики. Використання зорових і звукових символів. Ритміка віршів.

“Скорбна мати”. Присвята твору. Біблійне та реальне в поемі. Символїка твору.

“Похорон друга”. Трагізм твору. Планетарність художнього мислення. Ідея поеми.

М.Т.Рильський. Життєвий і творчий шлях. М.Т.Рильський і неокласици.

“Яблука допіли...”. Ліризм поезій. Художні тропи. Ритміко-інтонаційна своєрідність.

“Слово про рідну матір”. Тема, художня ідея, особливості жанру. Трансформація образів фольклору та “Слова о полку Ігоревім”.

Пора “третього цвітіння”.

“Рідна мова”. Ідейно-естетичний заповіт поета.

В.М.Сосюра. Огляд життя і творчості. Риси індивідуального стилю.

“Любіть Україну”. Зображально-виражальні засоби твору. Драматична доля поезії.

“Білі акації будуть цвісти...”. Майстерність лірики кохання.

Роман у віршах “Мазепа”. Доля забороненого твору. Концептуальність твору. Перевага ліризму.

Микола Хвильовий. Життєвий і творчий шлях. Участь у літературній дискусії 1925–1928 р.

“Я (Романтика)”. Роль присвяти. Ліризм вступу. Психологізм відтворення внутрішнього конфлікту революціонера. Образ матері.

М.Г.Куліш. Життєвий і творчий шлях.

“Мина Мазайло”. Жанрові особливості комедії. Проблема українїзації. Засоби комічного. Історичні екскурси у творі. Поетизація рідної мови.

І.А.Кочерга. Огляд життя і творчості.

“Ярослав Мудрий”. Історизм твору. Сюжетно-композиційні особливості. Образ державного діяча.

О.П.Довженко. Огляд життя і творчості. Багатогранність творчості. Особливості стилю.

“Зачарована Десна”. Своєрідність жанру і композиції. Автобіографічність. Роль пейзажу в ідейному задумі твору. Полїфонічність стилю.

“Україна в огні”. Особливості жанру. Проблематика. Драматизм зображеного. Заборона твору.

“Щоденник”. Характер записів. Матеріали для творів. “Щоденник” як документ доби тоталїтаризму.

Ю.І.Яновський. Біографічні відомості. Романтичний характер творчості.

“Вершники”. Жанрова своєрідність твору. Особливості сюжету та композиції. Ідейно-художня специфіка. Значення фольклорного джерела в поезії твору.

У.Самчук. Життєвий і творчий шлях.

“Марія”. Присвята твору. Особливості жанру. Тематика та проблематика. Сюжет і композиція. Центральні персонажі та їх характеристика.

Іван Багряний. Життєвий шлях письменника.

“Тигролови”. Ідейно-художні особливості. Сюжетна основа твору. Романтичний тип героя.

Остап Вишня. Огляд життя і творчості. Жанрове новаторство.

“Моя автобіографія”. Образ ліричного героя. Інформаційний аспект. Особливості іронії та сарказму. Традиції українського народного гумору. Елементи ліризму.

“Мисливські усмішки”. Гумор і поетичність прози. Художньо-філософські роздуми.

Василь Барка. Життєвий шлях письменника.

“Жовтий князь”. Відтворення картин голодомору 1933 р. Життєва основа твору. Ідейний зміст. Сюжет, центральні персонажі. Засоби психологізму, контрасту, типізації та індивідуалізації, роль художніх деталей.

А.С.Малишко. Огляд життя і творчості. Особливості пісенної творчості.

“Важкі вітри не випили роси...”. Філософічність художнього мислення. Ліризм. Художні особливості.

“Пісня про рушник”. Символічне значення образу українського рушника. Фольклорні витоки образу матері. Художні тропи. Особливості віршування.

О.Т.Гончар. Життєвий і творчий шлях.

“Собор”. Образ собору як композиційний центру твору, його символічне значення. Характеристика персонажів. Філософізм твору.

М.П.Стельмах. Огляд життєвого і творчого шляху.

“Щедрий вечір”. Жанрові особливості. Автобіографічність твору. Характеристика персонажів. Фольклоризм художнього мислення.

О.Ф.Коломієць. Огляд творчості.

“Дикий Ангел”. Жанр, тема, проблематика, персонажі. Символіка імені. Майстерність діалогів і полілогів, гострота сюжету, реалістичність конфлікту та ідилічність його художнього розв’язання.

В.А.Симоненко. Біографічні відомості. Поетичні збірки.

“Лебеді материнства”, “Є в коханні і будні, і свята...” та ін. Громадянські мотиви поезії. Посвята Україні. Ліризм. Традиційність поезики. Особливості віршування.

І.Ф.Драч. Новаторство поезії. Багатогранність творчості.

“Балада про соняшник”. Жанрові особливості. Синтез фольклорного та модерного світобачення. Асоціативна природа твору.

“Чорнобильська мадонна”. Жанр, тема, проблематика, особливості сюжету. Символіка в поемі. Особливості композиції.

Інші твори (“Етюд про хліб”, “Сонячний етюд” та ін.).

Гр.Тютюнник. Життя і творчість. Провідні теми. Твори для дітей.

“Три зозулі з поклоном”. Жанрова своєрідність твору, тематика, персонажі, особливості сюжетно-композиційних вирішень, оповідної манери, художньої мови.

Д.В.Павличко. Творчий шлях.

“О рідне слово, хто без тебе я?”. Актуальність проблематики. Жанрові особливості.

Пісенний ліризм творів “Два кольори”, “Я стужився, мила, за тобою...” та ін.

Л.В.Костенко. Біографічні відомості. Поетичні збірки.

“Маруся Чурай”. Жанрові особливості. Історична та фольклорна основи. Проблематика. Головні образи твору.

Вірші на вибір абітурієнта (“Мій перший вірш написаний в окопі...”, “Пастораль ХХ сторіччя”, “Тут обелісків ціла рота”, “Життя іде і все без коректур...”, “Вже почалось,

мабуть, майбутнє”, “Світлий сонет”, “Розкажу тобі думку таємну...”, “Моя любове! Я перед тобою”, “Страшні слова, коли вони мовчать...” та ін.).

В.С.Стус. Життєвий шлях. Доля художньої спадщини.

“Як добре те, що смерті не боюсь я...”, “На колимськiм морозі калина...”, “У порожній кімнаті...” та ін. Тюремні мотиви. Образ України. Екзистенційна проблематика. Художні особливості.

Ю.М.Мушкетик. Біографічні відомості.

“Суд”. Проблематика твору. Особливості композиції.

Б.І.Олійник. Творчий шлях. Поетичні збірки.

“Пісня про матір”, “В оборону хліба”. Особливості ліризму, психологізм. Громадянські тенденції.

Особливості сучасного літературного процесу.

Питання до підготовки

РОЗДІЛ 1. УКРАЇНСЬКА МОВА

1. Звуки мови. Голосні і приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінки і глухі. Подовжені звуки. Букви й інші графічні засоби. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв **я, ю, є, ї, щ** та буквосполучень **дз, дзь, дж**.
2. Найпоширеніші чергування голосних і приголосних звуків.
3. Ненаголошені голосні, їх вимова і позначення на письмі. Вимова приголосних звуків, позначення їх на письмі.
4. Уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних.
5. Правила вживання апострофа, м'якого знака. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних та збігу однакових приголосних звуків.
6. Правопис прізвищ і географічних назв. Велика літера у власних назвах.
7. Написання слів іншомовного походження. Апостроф і м'який знак у словах іншомовного походження.
8. Спільнокореневі слова і форми слова. Основа слова і закінчення змінних слів. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення.
9. Словотворення і словозміна. Основні способи словотворення в українській мові. Перехід слів з однієї частини мови в іншу. Зміни приголосних при творенні слів.
10. Поняття про лексику. Лексичне значення слова. Однозначні і багатозначні слова. Пряме і переносне значення слів. Синоніми, антоніми, омоніми.
11. Загальноживані слова. Діалектні та професійні слова. Запозичені слова. Застарілі слова. Неологізми.
12. Поняття про самостійні та службові частини мови.
13. Іменник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники назви істот і неістот, загальні і власні назви.
14. Рід, число, відмінки іменників. Родова диференціація іншомовних іменників та аббревіатур.
15. Поділ іменників на відміни та групи в межах відмін. Поділ на групи іменників з кінцевим -р. Іменники, що не належать до жодної з відмін. Незмінні іменники.
16. Прикметник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.
17. Якісні, відносні та присвійні прикметники.
18. Числівник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Числівники кількісні (на означення цілих чисел, дробових та збірних) і порядкові. Числівники прості і складені.
19. Відмінювання кількісних і порядкових числівників. Зв'язок кількісних числівників з іменниками.

20. Займенник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди займенників.
21. Дієслово як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.
22. Поділ дієслів на дієвідміни. Визначення дієвідміни дієслова за його неозначеною формою. Правопис особових закінчень дієслів.
23. Дієприкметник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні і пасивні дієприкметники, їх творення.
24. Дієприслівник як особлива форма дієслова: загальне значення, морфологічні ознаки і синтаксична роль.
25. Прислівник як частина мови: загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Ступені порівняння прислівників, способи їх творення.
26. Прийменник як службова частина мови. Непохідні й похідні прийменники. Правопис прийменників разом, окремо і через дефіс.
27. Сполучник як службова частина мови. Сполучники сурядності і підрядності. Правопис сполучників разом і окремо.
28. Частка як службова частина мови. Формотворчі, заперечні та модальні частки. Написання часток *бо, но, то, от, таки, не* з різними частинами мови
29. Словосполучення. Будова і типи словосполучень за способом вираження головного слова. Типи зв'язку слів у словосполученнях: узгодження, керування, прилягання.
30. Просте речення. Види речень за метою висловлювання: розповідні, питальні, спонукальні. Окличні речення.
31. Підмет, способи його вираження.
32. Присудок, присудок простий і складений.
33. Додаток прямий, непрямий.
34. Означення узгоджене, неузгоджене.
35. Обставина, поділ обставин за значенням, способи їх вираження.
36. Прикладка як різновид означення, розділові знаки при прикладці.
37. Тире між підметом і присудком, а також на місці пропущеного члена речення.
38. Речення двоскладні й односкладні. Різновиди односкладних речень. Повні і неповні речення.
39. Однорідні члени речення. Узагальнююче слово при однорідних членах речення. Однорідні й неоднорідні означення. Розділові знаки при однорідних членах речення.
40. Звертання. Вставні слова (словосполучення, речення). Розділові знаки при звертаннях та вставних словах.
41. Відокремлені другорядні члени речення. Уточнюючі члени речення. Розділові знаки при відокремлених членах речення.
42. Складне речення, його типи. Складносурядне сполучникове речення.
43. Складнопідрядне речення із сполучниками і сполучними словами. Основні види підрядних речень.
44. Складне речення з кількома підрядними.
45. Розділові знаки в складносурядному і складнопідрядному реченнях.
46. Безсполучникове складне речення. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.
47. Складне речення з різними видами сполучникового і безсполучникового зв'язку. Розділові знаки у складних реченнях з різними видами зв'язку.
48. Пряма й непряма мова. Цитата. Діалог. Розділові знаки при прямій мові, цитуванні, діалозі.
49. Поняття про спілкування і мовлення. Етика спілкування й етикет.
50. Усна і писемна форми українського літературного мовлення. Стилї сучасної української літературної мови.

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

1. Основні жанри усної народної творчості. Особливості художньої мови, специфіка віршування. Ідейні особливості.
2. Історичні пісні (“Зажурилась Україна, бо нічим прожити”, “Ой з-за гори, з-за крутої...”, “Максим – козак Залізняк”, “Пісня про Кармелюка”) та народні думи (“Хмельницький та Барабаш”, “Дума про Марусю Богуславку”).
3. Література Київської Русі. Літописи як історико-літературні твори, їх зміст і форма.
4. “Слово о полку Ігоревім”. Історична основа твору, ідейно-художні особливості.
5. Полемічна література. Іван Вишенський. Огляд творчості.
6. Козацькі літописи. “Літопис Самовидця”. Художня історія України другої половини XVII ст.
7. Г. С. Сковорода. Огляд життя і творчості. Загальна характеристика філософських поглядів та естетичних засад.
8. І. П. Котляревський як зачинатель нової української літератури. Огляд життя і творчості. Жанрова специфіка поеми “Енеїда”.
9. Г. Ф. Квітка-Основ'яненко. Особливості стилю письменника. Значення прозової спадщини письменника. Новаторство письменника в жанрі сентиментально-реалістичної прози.
10. Загальний огляд літературної діяльності “Руської трійці”. Альманах “Русалка Дністрова”.
11. Т. Г. Шевченко. Життєвий і творчий шлях основоположника нової української літератури. Періодизація творчості.
12. Ранній період творчості (1837 – 1843). Жанри, проблематика, художні особливості.
13. Другий період творчості (1843 – 1847). Період “трьох літ” (1843 – 1845).
14. Творчість періоду ув'язнення та заслання (1847 – 1857). Обставини створення циклу “В казематі”. Провідні мотиви поезій циклу.
15. Творчість останнього періоду (1857 – 1861). Біблійна тематика та жанри.
16. Марко Вовчок. Огляд життя і творчості.
17. П. О. Куліш. Видавнича та культурницька діяльність. Жанрові особливості роману “Чорна рада”.
18. І. С. Нечуй-Левицький. Особливості художнього стилю письменника. “Кайдашева сім'я”.
19. Панас Мирний. Соціально-психологічний роман “Хіба ревуть воли, як ясла повні?": своєрідність композиції та особливості характеротворення.
20. І. К. Карпенко-Карий. “Хазяїн”. Жанрові особливості.
21. Життєвий і творчий шлях І. Я. Франка. Громадська діяльність письменника.
22. Збірки І. Я. Франка “З вершин і низин”, “Зів'яле листя”. Поеми І. Я. Франка.
23. Проза І. Я. Франка. “Перехресні стежки”. Жанр твору. Багатоаспектність і символіка епічної структури твору.
24. П. А. Грабовський. Життєвий подвиг поета. Своєрідність стилю.
25. М. М. Коцюбинський. “Тіні забутих предків”. Особливості композиції. Фольклорна основа. Засоби фольклорної поетики.
26. Леся Українка. Життєвий і творчий шлях. Лірика.
27. Драматургія Лесі Українки. “Бояриня”. “Лісова пісня”.
28. В. С. Стефаник. “Камінний хрест”. Реальна основа оповідання. Образи-символи. Психологізм. Мова твору.
29. О. Ю. Кобилянська. Життєвий і творчий шлях. “Людина”. Робота над твором. Тема жіночої емансипації.
30. В. К. Винниченко. Життєвий і творчий шлях. Діапазон літературної творчості. “Салдатики!”. Тема, сюжет, ідейний зміст.
31. Олександр Олесь. Життєвий і творчий шлях. Особливості стилю лірики.
32. П. Г. Тичина. Життєвий і творчий шлях. Поетичні збірки. Особливості стилю.
33. М. Т. Рильський і неокласики. Лірика, поема “Слово про рідну матір”.

34. В. М. Сосюра. Риси індивідуального стилю. “Любіть Україну”. Зображально-виражальні засоби твору. Драматична доля поезії. Роман у віршах “Мазепа”.
35. Микола Хвильовий. Життєвий і творчий шлях. Участь у літературній дискусії 1925–1928 р. “Я (Романтика)”.
36. М. Г. Куліш. “Мина Мазайло”. Жанрові особливості комедії. Проблема українізації.
37. О. П. Довженко. Основні твори. Особливості стилю. “Зачарована Десна”. Своєрідність жанру і композиції. Автобіографічність.
38. Ю. І. Яновський. Романтичний характер творчості. “Вершники”. Жанрова своєрідність твору. Особливості сюжету та композиції.
39. У. Самчук. Життєвий і творчий шлях. “Марія”. Особливості жанру. Тематика та проблематика. Сюжет і композиція. Центральні персонажі та їх характеристика.
40. Іван Багряний. Життєвий шлях письменника. “Тигролови”. Ідейно-художні особливості. Сюжетна основа твору. Романтичний тип героя.
41. Остап Вишня. Огляд життя і творчості. Жанрове новаторство. “Мисливські усмішки”. Гумор і поетичність прози. Художньо-філософські роздуми.
42. Василь Барка. Життєвий шлях письменника. “Жовтий князь”. Відтворення картин голодомору 1933 р. Життєва основа твору. Ідейний зміст.
43. О. Т. Гончар. “Собор”. Образ собору як композиційний центру твору, його символічне значення. Характеристика персонажів. Філософізм твору.
44. В. А. Симоненко. Біографічні відомості. Поетичні збірки. “Лебеді материнства”, “Є в коханні і будні, і свята...” та ін. Громадянські мотиви поезії. Посвята Україні. Ліризм. Традиційність поезики. Особливості віршування.
45. І. Ф. Драч. Новаторство поезії. Багатогранність творчості. “Балада про соняшник”. “Чорнобильська мадонна”. Жанр, тема, проблематика, особливості сюжету.
46. Гр. Тютюнник. Життя і творчість. Провідні теми. Твори для дітей. “Три зозулі з поклоном”.
47. Д. В. Павличко. “О рідне слово, хто без тебе я?”. Актуальність проблематики. Жанрові особливості. Пісенний ліризм творів “Два кольори”, “Я стужився, мила, за тобою...” та ін.
48. Л. В. Костенко. Біографічні відомості. Поетичні збірки. “Маруся Чурай”. Жанрові особливості. Історична та фольклорна основи. Проблематика. Головні образи твору.
49. В. С. Стус. Життєвий шлях. Тюремні мотиви. Образ України. Екзистенційна проблематика. Художні особливості.
50. Ю. М. Мушкетик. Біографічні відомості. “Суд”. Проблематика твору. Особливості композиції.

Рекомендована література

1. Авраменко О. М. Українська література: мініконспекти для підготовки до ЗНО 2021. Київ: Грамота, 2020. 176 с.
2. Авраменко О. М. Українська література: хрестоматія для підготовки до ЗНО / О. М. Авраменко. Київ: Грамота, 2019. 416 с.
3. Авраменко О. М. Українська мова та література: збірник завдань у тестовій формі. Вид. 2-е, доповн. Київ, 2018. Ч. 2. 160 с.
4. Авраменко О. М., Блажко М. Б. Українська мова та література: довідник, завдання в тестовій формі / О. М. Авраменко, М. Б. Блажко. К., 2018. Ч. 1. 552 с.
5. Бернадська Н. І., Задорожна С. В. Українська література. Київ: Феміна, 1995. 152 с.
6. Білецька О. Українська мова: зразки висловлювань на дискусійну тему. Тернопіль: Підручники і посібники, 2018. 128 с.
7. Білецька О. ЗНО–2021. Українська мова: комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання. Тернопіль: Підручники і посібники, 2020. 608 с.
8. Витвицька С. ЗНО–2021. Українська література: комплексна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання. Тернопіль: Підручники і посібники, 2020. 272 с.

9. Глазова О. П. Українська орфографія. Правила, тренувальні вправи, контрольні завдання, диктанти : навч. посіб. Харків: Ранок, 2004. 284 с.
10. Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А. . Словник паронімів української мови. Київ: Рад. школа, 1986. 222 с.
11. Громик Ю. В. Український правопис : навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2018. 140 с.
12. Громик Ю. В. Український правопис. Практикум : навчальний посібник. 2-ге вид., випр. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2017. 168 с.
13. Гроно нездоланих співців: літ. портрети укр. письменників ХХ ст., твори яких увійшли до оновлених шкіл. Програм : навч. посібник для вчителів та учнів ст. кл. серед. шк. / Упоряд. В.І.Кузьменко. Київ: Укр. письменник, 1997. 285 с.
14. Заболотний О. В. Синтаксис і пунктуація на уроках української мови : навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2002. 136 с.
15. Збірник вправ з української орфографії та пунктуації / уклад. Л. М. Двірна [та ін.]. – Черкаси : ЧДТУ, 2005. 195 с.
16. Зубков М. Г. Українська мова : диктанти для абітурієнтів + правописний коментар : все для підготовки до вступного іспиту. Харків: Торсінг, 2004. 224 с.
17. Клипа Н. І., Кайдаш А. М. Українська мова. Синтаксис і пунктуація : навч. посіб. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М.Гоголя, 2007. 160 с.
18. Караман С. О. та ін. Українська мова. Усний і письмовий (диктант) екзамени. Поглиблений етап вивчення : навч. посібник у двох книгах. Київ: Магістр-S, 1998.
19. Кармалюк В. С. та ін. Українська мова. Лексикологія. Фразеологія. Словотвір : навчально-методичний комплекс. Кам'янець-Подільський: Вид. Мосіак М. І., 2004. 208 с.
20. Ключек Г. Д. Поезія Тараса Шевченка: сучасна інтерпретація: навч.-метод. Посібник. Київ: Освіта, 1998. 237 с.
21. Ключек Г. Романи Івана Багряного "Тигролови" і "Сад Гетсиманський". Кіровоград: Степова Еллада, 1998. 80 с.
22. Козачук Г. О. Українська мова для абітурієнтів : навчальний посібник. 4-те вид., доп. Київ: Вища школа, 2003. 287 с.
23. Козлов А. В., Козлов Р. А. Азбука літературознавства: навч.-метод. Посібник. Тернопіль, 1997. 122 с.
24. Кононенко П. П., Кадомцева Л. О., Мацько Л. І. Українська мова : посібник для вступників до вузів. Київ: Либідь, 1990. 224 с.
25. Культура української мови: довідник / За ред. В.М.Русанівського. Київ: Либідь, 1990. 304 с.
26. Литвин І. В. Сучасна українська мова в схемах і таблицях : навчальний посібник / І. В. Литвин, С. І. Литвин. 2-е вид. Київ: АС, 2003. 95 с.
27. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВЦ "Академія", 1997. 752 с.
28. Мацько Л. І., Сидоренко О. М. Українська мова. Усний та письмовий екзамени : навч. посібник. Київ: Либідь, 1992. 208 с.
29. Новий тлумачний словник української мови: у 4-х т. / Укл. : Яременко В., Сліпушко О. Київ : Аконт, 1999.
30. Олійник О. Б. Знаки-чаклуни: навч. посібник для учнів ст. кл., слухачів підгот. відділ. та вступників до вузів. Київ: Хрещатик, 1994. – 88 с.
31. Полюга Л. М. Словник антонімів. Київ: Рад. школа, 1987. 173 с.
32. Пунктуаційний практикум з сучасної української мови : контрольні завдання / уклад. Л. М. Томусяк [та ін.]. Чернівці : Рута, 2000. 44 с.
33. Савченко І. С. Пунктуація сучасної української мови. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2006. 151 с.
34. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. Київ : Гол. ред. УРЕ, 1977. 776 с.

35. Словник труднощів української мови / За ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Рад. школа, 1989. 336 с.
36. Словник української мови: В 11-ти т. Київ: Наук. думка, 1970–1980.
37. Солод Ю. Українська література – ХХ (погляд у кінці тисячоліття) : навч. посібник за програмою 11 класу. Київ: Нора-прінт, 1997. 384 с.
38. Солод Ю. Українська література : конспект. Київ: Козаки, 1996. 384 с.
39. Степанишин Б. Давня українська література в школі. Київ: Либідь, 2000. 504 с.
40. Тишківська Н. Я. Українська мова: збірник вправ із синтаксису та пунктуації. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. 248 с.
41. Українська література ХХ сторіччя : навч. посібник для вчителів та учнів 10–11 класів серед. шкіл / Ред.-упоряд. : В. П. Моренець, Ю. Г. Фалько. Київ : Укр. письменник, 1993. – 224 с.
42. Українська література : посібник для старшокласників і абітурієнтів / За ред. М. К. Насенка. – Київ: Либідь, 1995. 368 с.
43. Українська література у портретах і довідниках. Давня література – література ХІХ ст. : довідник / Редкол. С. П. Денисюк, В. Г. Дончик, П. П. Кононенко та ін. Київ: Либідь, 2000. 360 с.
44. Українська літературна вимова і наголос : словник-довідник. Київ: Наук. думка, 1973. 724 с.
45. Українська мова: посібник-практикум для абітурієнтів / М. Ф. Бондаренко, О. З. Дюмин, А. О. Ніколаєва та ін. Харків: ХНУРЕ, 2003. 554 с.
46. Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст. / Упоряд. : В. Яременко, Є. Федоренко та ін.: у 4 кн. Київ: Рось, 1993–1996.
47. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. Київ: Наук. думка, 1996. 240 с.
48. Ужченко В. Д. Вивчення фразеології в середній школі. Київ: Рад. школа, 1990. 175 с.
49. Фурдуй М. І. Українська мова. Практикум з правопису : навч. посібник / За ред. В. В. Різуна. Київ: Либідь, 2003. 269 с.
50. Чукіна В. Ф. Граматика української мови в таблицях і схемах. Київ: Логос, 1998. 140 с.
51. Чукіна В. Ф. Український правопис у таблицях, схемах, коментарях: довідкове видання / В. Ф. Чукіна та ін. Київ: Логос, 1998. 176 с.
52. Шевелева Л. А. Український правопис у таблицях : правила, винятки, приклади, коментарі : [навч. посіб.]. Харків: Світ дитинства, 2000. 64 с.
53. Януш Я. В. Основні правила українського правопису: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2000. 68 с.
54. Яценко Т. І. Морфемний аналіз: словник-довідник : у двох томах / За ред. Н. Ф. Клименко. Київ: Вища школа, 1981.
55. Яцимірська М. Г. Сучасна українська мова : практикум із пунктуації : навч. посіб. / М. Г. Яцимірська. Київ: Знання, 2009. 262 с.
56. Яцимірська М. Г. Сучасна українська мова. Пунктуація: навч. посіб. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2002. 286 с.

АНГЛІЙСЬКА МОВА

Тематичний виклад змісту

Згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання на кінець одинадцятого класу рівень володіння іноземною мовою повинен відповідати рівню B1+, тобто абітурієнт може розуміти основний зміст чіткого нормативного мовлення на теми, близькі до його навчання і дозвілля. Може реагувати в більшості лінгвістичних ситуацій, що трапляються під час перебування в країні, мова якої вивчається. Може спілкуватися на простому рівні, просто й адекватно, на побутові теми та

в галузі своїх інтересів. Може розповісти про події, досвід чи мрії, описати сподівання або мету і коротко сформулювати причини, докази, дати пояснення до плану, проекту, ідеї.

Відповідно до видів **мовленнєвої діяльності** абітурієнт повинен вміти:

Аудіювання: розуміти основний зміст нескладних повідомлень на звичайні теми стосовно навчання, дозвілля, тощо. Розуміти основне в радіо- телепередачах про події дня або на теми особистих чи професійних інтересів, якщо мовлення досить повільне та чітке.

Читання: Розуміти нескладні тексти розмовною мовою, що стосуються повсякденного життя або навчання. Розуміти опис подій, вираження почуттів та побажань в особистих листах.

Говоріння:

Діалогічне: Висловитися в більшості ситуацій, які виникають під час подорожі у країну, мова якої вивчається. Взяти участь без підготовки в бесіді на знайомі та особисто відомі теми побутового характеру (сім'я, дозвілля, навчання, подорож, останні події, тощо).

Монологічне: Висловлюватись простими засобами з метою розповісти про події та досвід, мрії, сподівання, цілі. Наводити стислі приклади або пояснення до плану чи ідеї. Розказати історію, сюжет, виразити своє ставлення.

Письмо: Написати простий зв'язний текст на знайомі теми або на предмет особистого інтересу. Писати повідомлення, резюме, анотацію, особисті листи.

Відповідно до видів **мовної діяльності** абітурієнт повинен знати: **Фонетика.** Вимова і розпізнавання на слух усіх звуків англійської мови. Довгота англійських голосних. Наголос. Поділ фраз на ритмічні групи. Інтонація різних типів речень.

Лексика: 1000 лексичних одиниць, у тому числі 850 одиниць продуктивної лексики. Слова, утворені від відомих коренів за допомогою афіксів: суфіксів іменників **-ment, -er, -ist -ess, -ism, -tion, -ness, -hood, -dom, -ship, -ance, -ence, -ty, -ity;** суфіксів прикметників: **-al, -able, -less, -like, -ish, -ful, -ible, -ant, -ent, -ous, -some;** префіксів дієслова **re-;** суфіксів числівників: **-ty, -teen.** Слова з префіксом: **in- .**

Граматика:

Синтаксис. Вживання простого речення з дієсловом та іменним присудком. Вживання дієслова **to be** як зв'язки (**She is a student**). Вживання питального речення з питальними словами (**Where did you buy this book?**).

Складнопідрядні речення, в тому числі з підрядними умови (**If I finish my work in time, let's go to the cinema**).

Морфологія. *Іменник.* Вживання іменників у множині. *Артикль.* Вживання означеного та неозначеного артиклів у їх основному значенні.

Прикметник. Вживання ступенів порівняння прикметників. Місце прикметника в реченні.

Дієслово. Вживання часових форм дійсного способу: **Present Simple, Present Continuous, Present Perfect, Present Perfect Continuous, Past Simple, Past Continuous, Past Perfect, Past Perfect Continuous, Future Simple, Future Continuous, Future Perfect, Future Perfect Continuous,** умовного способу: **Present Conditional, Past Conditional, Subjunctive I, Subjunctive II Present, Subjunctive II Past.** Правила узгодження часів у складнопідрядних реченнях. Пасивний стан.

Займенник. Вживання особових займенників у функції підмета та додатків. Вживання неозначено-особового займенника **one**. Вживання вказівних (прості та складні форми), присвійних, запитальних та відносних займенників.

Прислівник. Вживання ступенів порівняння прислівників. Місце прислівника в реченні.

Прийменник. Вживання прийменників у дієслівних конструкціях.

Окрім того, абітурієнти повинні продемонструвати знання лінгвокраїнознавчого характеру та фразеологізмів.

Тестові питання з англійської мови перевіряють мовну компетенцію за такими напрямками:

1. Граматика (вибір граматичних форм, відповідного прийменника/прислівника, визначення помилок)
2. лексика (побудова тематичних груп, пошук відповідного слова, визначення помилок)
3. Доповнення речень
4. Переклад

Рекомендована література

1. Биркун Л.В. Наша англійська. – Київ: Освіта, 2007. – 224 с.
2. Гордон Е.М. Граматика сучасної англійської мови / Е.М. Гордон, І.П. Крилова. – Москва, 1985.
3. Каушанская В.Л. Грамматика английского языка: пособие для студентов педагогических институтов и университетов / Каушанская В.Л. – Москва, 2000. – 319с.
4. Черноватий Л.М., Карабан В.І. та ін. Практична граматики англійської мови з вправами. Посібник для студентів вищих закладів освіти. Том 1. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 288 с.
5. Черноватий Л.М., Карабан В.І. та ін. Практична граматики англійської мови з вправами. Посібник для студентів вищих закладів освіти. Том 2. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 288 с.
6. Черноватий Л.М., Карабан В.І. та ін. Практична граматики англійської мови з вправами. Посібник для студентів вищих закладів освіти. Том 1. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 288 с.
7. Cowie A.P. Oxford Dictionary of Phrasal Verbs / A.P. Cowie, R. Mackin. – Oxford University Press, 1997. – 517p.
8. Evans V. Upstream Advanced C1: Student's Book / V. Evans, L. Edwards. - Express Publishing, 2007. – 256p.
9. Evans V. Upstream Advanced C1: Workbook / V. Evans, L. Edwards. – Express Publishing, 2007. – 136p.
10. Goldinnik S.. English Synonyms and how to see them / Goldinnik S. – М., 1977 (Syn).
11. Heinemann E.L.T. Elementary English Grammar: Учебное пособие. – К.: Методика, 2001. – 256с.
12. Longman Dictionary of Contemporary English for Advanced Learners. – Pearson Education Ltd., 2010. – 2081p.
13. Murphy R. Essential Grammar in Use: a self-study reference and practice book for elementary students of English. – Cambridge University Press, 1990. – 259p.
14. McCarthy M. English Vocabulary in Use. Upper Intermediate / M. McCarthy, F. O'Dell. – Cambridge University Press, 1996. – 296p.
15. McCarthy M. English Vocabulary in Use. Advanced / M. McCarthy, F. O'Dell. – Cambridge University Press, 2003. – 293p.
16. O'Dell F. English Idioms in Use. Advanced / F. O'Dell, M. McCarthy. – Cambridge University Press, 2010. – 185p.
17. O'Dell F. English Phrasal Verbs in Use. Advanced / F. O'Dell, M. McCarthy. – Cambridge University Press, 2010. – 185p.
18. Oxford Learner's Thesaurus. A Dictionary of Synonyms [edited by Diana Lea]. – Oxford University Press, 2008. – 1008p.
19. Redman S. English Vocabulary in Use. Pre-intermediate and Intermediate / S. Redman. – Cambridge University Press, 1997. – 270p.
20. Seidl J. English Idioms and how to use them / J. Seidl, W. McMordie. – Moscow: Vysšaja škola, 1983. – 265p.
21. Skipper M. Advanced Grammar and Vocabulary: Student's Book / M. Skipper. – Express Publishing, 2002. – 237p.
22. Vince M. Advanced Language Practice / M. Vince. - Heinemann, 1994. – 295p.

23. Vince M. First Certificate Language Practice / M. Vince. – Heinemann, 1996. – 310p.

24. Wellman G. Wordbuilder / G. Wellman. – Heinemann, 1992.

НІМЕЦЬКА МОВА

Тематичний виклад змісту

Згідно з «Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання» на кінець одинадцятого класу рівень володіння іноземною мовою повинен відповідати рівню B1+, тобто абітурієнт може розуміти основний зміст чіткого нормативного мовлення на теми, близькі до його навчання і дозвілля. Може реагувати в більшості лінгвістичних ситуацій, що трапляються під час перебування в країні, мова якої вивчається. Може спілкуватися на простому рівні, просто й адекватно, на побутові теми та в галузі своїх інтересів. Може розповісти про події, досвід чи мрії, описати сподівання або мету і коротко сформулювати причини, докази, дати пояснення до плану, проекту, ідеї.

Відповідно до видів **мовленнєвої діяльності** абітурієнт повинен вміти:

Аудіювання: розуміти основний зміст нескладних повідомлень на звичайні теми стосовно навчання, дозвілля, тощо. Розуміти основне в радіо- телепередачах про події дня або на теми особистих чи професійних інтересів, якщо мовлення досить повільне та чітке.

Читання: Розуміти нескладні тексти розмовною мовою, що стосуються повсякденного життя або навчання. Розуміти опис подій, вираження почуттів та побажань в особистих листах.

Говоріння:

Діалогічне: Висловитися в більшості ситуацій, які виникають під час подорожі у країну, мова якої вивчається. Взяти участь без підготовки в бесіді на знайомі та особисто відомі теми побутового характеру (сім'я, дозвілля, навчання, подорож, останні події, тощо).

Монологічне: Висловлюватись простими засобами з метою розповісти про події та досвід, мрії, сподівання, цілі. Наводити стислі приклади або пояснення до плану чи ідеї. Розказати історію, сюжет, виразити своє ставлення.

Письмо: Написати простий зв'язний текст на знайомі теми або на предмет особистого інтересу. Писати повідомлення, резюме, анотацію, особисті листи.

Відповідно до видів **мовної діяльності** абітурієнт повинен знати: **Фонетика.**

Вимова і розпізнавання на слух усіх звуків німецької мови. Довгота та короткість німецьких голосних. Наголос. Поділ речень на смислові групи. Інтонація різних типів речень.

Лексика: 1000 лексичних одиниць, у тому числі 850 одиниць продуктивної лексики. Слова, утворені від окремих коренів за допомогою афіксів: суфіксів іменників **-er, -ler, -chen, -lein, -ung, -heit, -keit**; прикметників **-ig, -isch, -los, -lich, -haft, -bar**, порядкових числівників **-te, -ste**; префіксів прикметників **un-**; префіксів дієслів **zurück-, auf-, mit-**. Дієслова з невідокремлюваними префіксами **be-, ge-, er-, ver-, zer-, ent-, emp-, miss-**; іменники, утворені шляхом словосполучення.

Грамматика:

Синтаксис. Вживання стверджувальних речень, заперечних речень з **nicht** і **kein**, наказових (спонукальних), питальних речень з запитальними словами та без них. Вживання речень з прямим і зворотнім порядком слів. Вживання речень з присудком, вираженим зв'язкою з іменником чи прикметником у короткій формі (складений іменний присудок), з простим дієслівним присудком, з простим присудком, вираженим дієсловами з відокремлюваним префіксом у простих і складних часових формах (**Perfekt, Futurum I**), зі складеним дієслівним присудком, вираженим неозначеною формою дієслова (**Infinitiv**) в якості незмінюваної частини присудка (з часткою **zu** і без неї) та іншого дієслова (самостійного чи модального) у змінюваній формі, як змінюваної частини присудка.

Вживання інфінітивних зворотів **um... zu + Infinitiv, statt ... zu + Infinitiv, ohne ... zu + Infinitiv.**

Складнопідрядні речення. Порядок слів у підрядному реченні: **Objektsatz, Finalsatz, Temporalsatz, Attributsatz, Kausalsatz, Folgesatz, Konzessivsatz, Konsekutivsatz**. Вживання складносурядних речень, сполучників у позиції 0 та у позиції 1. Вживання речень з підметом, вираженим займенниками *man, es*.

Морфологія. Відмінювання і вживання іменників у різних відмінках.

Артикль. Вживання означеного артикля. Вживання неозначеного артикля. Вживання нульового артикля.

Дієслово. Утворення і вживання часових форм сильних та слабких форм у **Präsens, Futurum, Perfekt, Präteritum, Plusquamperfekt** в активному та пасивному стані.

Вживання **Präsens** у значенні теперішнього і майбутнього часу.

Вживання **Perfekt** у діалозі й короткому повідомленні про минулі події.

Вживання **Präteritum** у розповіді, **Präteritum Konjunktiv** та **Konditionalis I**.

Прикметник. Вживання короткої форми прикметників. Утворення і вживання ступенів порівняння прикметників у різних відмінках. Вімінювання прикметників. Поширене означення. **Partizip I** та **Partizip II** у ролі означення.

Прислівник. Вживання прислівників у різних ступенях порівняння.

Займенник. Вживання особових займенників у називному, давальному і знахідному відмінках. Відмінювання і вживання вказівних займенників **jener, dieser**, присвійних займенників, займенників **wer** і **was**.

Прийменник. Вживання прийменників з подвійним керуванням, прийменників, що вимагають давального відмінка, прийменників з родовим та знахідним відмінками.

Синонімія, антонімія та омонімія у німецькій мові.

Володіння активним граматичним матеріалом з метою ведення бесіди у межах шкільної програми.

Ступінь **бакалавра** присвоюється студенту, який закінчив чотирирічний курс університету і вміє:

- використовувати навички усного та писемного мовлення німецькою мовою на рівнях upper-intermediate & advanced;
- практично застосовувати базові знання з теоретичного та загального мовознавства;
- практично застосовувати теоретичні основи курсу лексикології та методи лексикологічних досліджень;
- орієнтуватися в історії, проблематиці та актуальних напрямках німецької літератури;
- застосовувати різні стилістичні засоби німецької мови як певної системи;
- орієнтуватися і виразити свій власний підхід до існуючих теорій та концепцій з теорії граматики у вітчизняній та зарубіжній лінгвістичній теорії;
- орієнтуватися в лінгвокультурних реаліях, пов'язаних з сучасним станом розвитку німецькомовних країн;
- використовувати методико-педагогічні вміння і навички, що передбачають викладання німецької мови як іноземної.

Тестові завдання з німецької мови за даною програмою укладені для перевірки мовної компетенції за такими напрямками:

- граматика:
 - вибір відповідних граматичних форм;
 - вибір відповідних сполучників;
 - вибір відповідних прийменників;
 - виявлення помилок
- лексика:
 - вибір відповідних (до контексту) слів / виразів;
 - виявлення невідповідних (до контексту) слів / виразів;
 - утворення тематичних груп;

- виявлення помилок
- переклад:

Рекомендована література

1. Безсмертна Н. В. Німецька мова. Інтенсивний курс / Н. В. Безсмертна, Н. Ф. Бориско. – Київ, 1995. – 367 с.
1. Бочко Г. П. Українсько-німецький розмовник / Г. П. Бочко, О. Ф. Кудіна. – Київ: Освіта, 1994. – 223 с.
2. Драб Н. Л. Практична граматики німецької мови / Н. Л. Драб, С. Скринька, С. Стаброз. – Вінниця: Нова книга, 2007. – 280 с.
3. Завьялова В. М. Практический курс немецкого языка (для начинающих) / В. М. Завьялова, Л. В. Ильина. – Москва, 1997. – 336 с.
4. Камянова Т. Практический курс немецкого языка / Т. Камянова. – М.: Славянский дом книги, 2001. – 384 с.
5. Михайлова О. Є. Довідник з граматики німецької мови / О. Є. Михайлова, Є. Й. Шендельс. – Київ, 1977. – 360 с.
6. Ланкова О. Т. Учебник немецкого языка / О. Т. Ланкова, А. Ф. Антипов, Л. М. Болдырева. – М.: Высшая школа, 1980. – 254 с.
7. Постнікова О. М. Німецька мова. Розмовні теми для школярів, абітурієнтів, студентів / О. М. Постнікова. – Київ, 2000. – 400 с.
8. Тагиль И. П. Грамматика немецкого языка в упражнениях / И. П. Тагиль. – СПб.: КАРО, 2005. – 384 с.
9. Тестові завдання для вступників. Німецька мова. – Луцьк, 2000. – 359 с.
10. Тестові завдання для вступників. Німецька мова. – Луцьк, 2001. – 269 с.
11. Тестові завдання для вступників. Німецька мова. – Луцьк, 2007. – 276 с.
12. Dreyer H. Lehr- und Übungsbuch der deutschen Grammatik / H. Dreyer, R. Schmitt. – München, 1996. – 359 S.
13. Helbig G. Deutsche Übungsgrammatik / G. Helbig, J. Buscha. – Leipzig, 1981. – 390 S.

ФРАНЦУЗЬКА МОВА

Тематичний виклад змісту

Вступне випробування проходить у формі тестування. Тестові завдання включають питання з основної іноземної (французької) мови.

Відповідно до видів **мовної діяльності** абітурієнт повинен знати:

Фонетика. Вимова і розпізнавання на слух усіх звуків французької мови. Довгота французьких голосних, [ə] caduc. Наголос. Поділ фраз на ритмічні групи з дотриманням **liaison, enchaînement**. Інтонація різних типів речень.

Лексика: 1000 лексичних одиниць, у тому числі 850 одиниць продуктивної лексики. Слова, утворені від відомих коренів за допомогою афіксів: суфіксів іменників - **ment, -eur, -ier (ière); -té; -isme; -tion; -esse; -age; -at (ate); -oir (oire); -eau;-erie;** суфіксів прикметників: **-eux (euse); -al, -able;** префіксів дієслова **re-**; суфіксів числівників: **-ième**. Слова з префіксом: **in-**.

Грамматика:

Синтаксис. Вживання простого речення з дієсловом та іменним присудком. Вживання дієслова **être** як зв'язки (**Nous sommes dans la cour**). Вживання питального речення **est-ce que** з питальними словами (**Où va-t-il?**). Вживання заперечної форми речення з **ne... pas, ne... rien; ne... jamais**.

Інфінітивний зворот з підсилювальними частками **c'est ... qui, ce sont ... qui, c'est ... que, ce sont ... que;** складнопідрядні речення, в тому числі з підрядними умовами (**si j'ai/ j'avais le temps, j'irai/ j'irais au cinéma**).

Морфологія. *Іменник.* Вживання іменників у множині. *Артикль.* Вживання означеного та неозначеного артиклів у їх основному значенні. Вживання скороченої форми означеного артикля, злитих форм артикля (**du, des, au, aux**). Вживання партитивного артикля з іменниками, які означають речовини та якість.

Дієслово. Вживання часових форм дійсного способу: **Présent de l'indicatif, Passé composé, Imparfait, Passé immédiat, Plus-que-parfait, Passé simple, Futur immédiat**, умовного способу : **Conditionnel présent, Conditionnel passé, Mode du subjonctif** дієслів I, II, III груп. Вживання зворотних дієслів у пройдених часових формах. Правила узгодження часів у складнопідрядних реченнях.

Займенник. Вживання особових займенників у функції підмета та додатків. Вживання неозначено-особового займенника **on**, вживання займенників **y, en**. Вживання вказівних (прості та складні форми), присвійних, запитальних та відносних займенників.

Прислівник. Вживання ступенів порівняння прислівників. Місце прислівника в складних часах.

Прийменник. Вживання прийменників у дієслівних конструкціях.

Окрім того, абітурієнти повинні мати знання лінгвокраїнознавчого характеру та фразеологізмів.

Рекомендована література

1. Донець Й. І., Лисенко М. М. Практична граматики французької мови. Морфологія. Синтаксис. К.: Вища школа, 1984. 279с.
2. Иванченко А. И. Parlons français: Сборник упражнений для развития устной речи. СПб. : Каро, 2005. 256 с.
3. Иванченко А. И. Грамматика французского языка в упражнениях: 400 упражнений с ключами и комментариями. СПб. : Каро, 2005. 320 с.
4. Крючков Г. Г. Поглублений курс вивчення французької мови. К.: Вища школа, 2000. 399 с.
5. Михалечик О. І. Практичний курс граматики французької мови: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. 560 с.
6. Опацький С. Є. Français: Niveau débutant: [Підручник для вищ. навч. Закл.]. К. : Ірпінь, 2005. 312 с.
7. Попова И. Н., Казакова Ж. А., Ковадьчук Г. М. Французский язык: учебник для I курса институтов факультетов иностранных языков. [11-е изд., испр.]. М. : Высшая школа, 2006. 569 с.
8. Amon E., Vomati Y., Lebouc G. Orthographe et conjugaison. Marabout: Aller, 1997. 350p.
9. Guiraud P. La syntaxe du français. Paris: Presse universitaire de France, 1997. 128 p .
10. Grand-Clément O. Civilisation en dialogues: Niveau débutant. Paris : CLE international, 2007. 128 p.
11. Meyer D. C. Clés pour la France en 80 icônes culturelles. P. : Hachette FLE, 2005. 192 p.
12. Miquel C. Grammaire en dialogue: Niveau débutant. Paris: CLE international, 2008. 136 p.
13. Miquel C. Grammaire en dialogue: Niveau intermédiaire. Paris: CLE international, 2008. 138 p.
14. Samoïlova O., Kormina E. Cours pratique de la grammaire française. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 512 с.
15. Siréjols E. Vocabulaire en dialogue : Niveau débutant. Paris : CLE international, 2008. 128 p.
16. Siréjols E. Vocabulaire en dialogue : Niveau intermédiaire. Paris : CLE international, 2008. 128 p.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Вступнику задається не більше трьох запитань з кожного конкурсного предмету (дисципліни) згідно порядку, встановленого Правилами прийому до Волинського національного університету імені Лесі Українки в 2021 році.

На співбесіді за кожну правильну відповідь (виконане завдання) вступнику нараховується певна кількість балів, яка зростає пропорційно до кількості та правильності виконаних завдань.

За кожну правильну відповідь із 3 завдань (запитань) вступнику нараховується максимально 1 бал. Оцінювання знань вступників з кожного питання здійснюється за шкалою від 0 до 1 бала та включає такі критерії оцінки: - 0 балів - низький рівень; - 0,5 бала - середній рівень; - 1 бал - високий рівень.

Максимальна кількість балів за результатами співбесіди з окремого предмету (дисципліни) становить 3 бали.

Після відповіді на перше питання з предмету і його оцінювання «Низький рівень - 0 балів», «Середній рівень - 0,5 бала» або «Високий рівень - 1 бал», вступнику задається друге питання з предмету (дисципліни), яке оцінюється у вищезазначеному порядку. Третє питання з предмету (дисципліни) оцінюється у такому ж порядку.

Якщо з трьох питань з першого предмету (дисципліни) вступник отримав 0,5 бала і більше, то він допускається до проведення співбесіди з наступного предмету (дисципліни) з переліку, встановленого Правилами прийому до ВНУ імені Лесі Українки в 2021 році. Такий вступник до зарахування **рекомендується**.

Якщо з трьох питань з першого предмету (дисципліни) вступник отримав 0 балів, то він до співбесіди з наступного предмету (дисципліни) не допускається і до зарахування **не рекомендується**.

Максимальна кількість балів, яку може отримати вступник за результатами співбесіди, становить 9 балів (максимальна кількість балів за кожен предмет (дисципліну), з яких проводиться співбесіда, становить 3 бали).

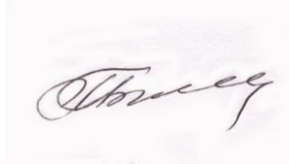
За результатами проведеної співбесіди отримана кількість балів згідно з критеріями оцінювання, структурою оцінки і порядком оцінювання підготовленості вступників, визначених у затверджених програмах співбесід, переводяться у шкалу від 100 до 200 балів таким чином:

- **1 рівень (високий):** 200-180 балів - відповідає 9-7,5 бала;
- **2 рівень (середній):** 179-160 балів - відповідає 7-5,5 бала;
- **3 рівень (достатній):** 159-140 балів - відповідає 5-3,5 бала;
- **4 рівень (низький):** 139-100 балів - відповідає 3-0 балів.

Інформація про результати співбесіди або іспиту в усній формі оголошується вступникові в день її/його проведення. Результати співбесід, проведених Волинським національним університетом імені Лесі Українки, оприлюднюються на інформаційних стендах приймальної комісії, як

правило, в день проведення, але не пізніше дня, наступного після їх проведення.

Члени предметної комісії

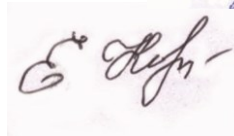
Марія БІЛЕЦЬКА

Ірина МАНДРИК

Оксана МЕКУШ

Елла КАДИКАЛО

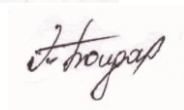
Василь САХНЮК

Ганна ХЛІБОВСЬКА

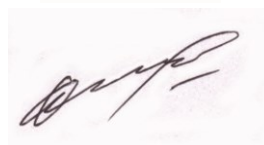

Лариса ДЕРКАЧ

Тетяна БОНДАР

Відповідальний секретар
приймальної комісії

Олег ДИКИЙ